

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jakub Kult

**Příčiny vzestupu United Kingdom
Independence Party**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Jakub Kult**

Vedoucí práce: **PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

KULT, Jakub. *Příčiny vzestupu United Kingdom Independence Party*. Praha, 2015. 59 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miloš Brunclík Ph.D

Abstrakt

Téma této bakalářské práce velmi jasně specifikuje její cíl, tím je určit a popsat příčiny růstu United Kingdom Independence Party. Na úplný úvod je představena stručná historie a volební výsledky strany. Následuje pokus o klasifikaci strany, jehož výsledkem je zjištění, že pro určení příčin jejího vzestupu je vhodné využít teorie populistických radikálně pravicových stran, ačkoliv UKIP do této stranické skupiny přesně nezapadá.

Na základě této teorie jsou v práci identifikovány následující potenciální příčiny vzestupu strany: proces modernizace, ekonomická dimenze, euroskepticismus, krize a populismus, etnická reakce a téma imigrace, autoritářství, volební systém, vývoj stranické soutěže a vnitřní nabídka UKIP. Poslední část práce prochází jednotlivé příčiny toho, jaký je jejich skutečný dopad na růst strany.

Výsledky zkoumání v zásadě odpovídají hypotézám. Hlavními příčinami vzestupu jsou euroskeptické, proti-imigrační a populistické názory voličů UKIP, což odpovídá nabídce strany. Některé důsledky modernizačního procesu a vývoje stranické soutěže významně napomohly k vytvoření vhodné prostředí pro růst strany. Faktorem, který značně ovlivňuje konečné volební výsledky strany, je volební systém. Nárůst preferencí strany je podpořen zlepšením organizačních schopností a rozšířením agendy o další dvě výše uvedené příčiny vzestupu UKIP.

Abstract

The theme of this thesis is strongly connected to its aim which is to distinguish and describe the causes of the rise of the United Kingdom Independence Party. The introduction provides us with the brief history of the party and its election results. The next step considers the classification of the UKIP which leads us to consideration that party does not match perfectly to any party group. Still the theoretical frame of populist radical right parties seems to be the most suitable for examining UKIP.

According to assumptions of this theory it was plausible to determine potential causes of the rise of the UKIP: process of modernization, economic dimension, Euroscepticism, crisis and populism, ethnic issue and immigration, authoritarian intentions, voting system, evolution of party competition and internal supply of UKIP. Final analytical part of this thesis is designated to evaluate each cause.

The findings of this paper correspond to original hypotheses. Thesis comes to conclusion that the most important voters' motives to vote UKIP are their Eurosceptic, populist and anti-immigration attitudes. This clearly corresponds to party's own policies and presentation. While process of modernization and development in party competition created suitable environment for the rise of the party. The voting system has strong influence on final figures of UKIP's electoral gains. The rise of the UKIP is also supported by its more stable structure and wider policy agenda that encompasses those important causes mentioned above.

Klíčová slova

United Kingdom Independence Party, populistické radikálně pravicové strany, politické strany, příčiny vzestupu, euroskepticismus, imigrace, populismus.

Keywords

United Kingdom Independence Party, populist radical right parties, political parties, cause of the rise, Euroscepticism, immigration, populism.

Rozsah práce: Text práce v rozsahu Úvod-Závěr se skládá z 87 298 znaků, což odpovídá přibližně 48 normostranám.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 14.5.2015

Jakub Kult

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Miloši Brunclíkovi Ph.D. za jeho profesionální, vstřícný a tolerantní přístup. Děkuji také rodině za neustálou podporu a všem inspirativním lidem, kteří mi dodávali motivaci posouvat se vpřed.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Název: Příčiny vzestupu United Kingdom Independence Party

Nástin Tématu

Vzestup každé další strany ve stranickém systému Velké Británie je nezanedbatelným jevem. V současné době jsme, zdá se, svědky takovéto situace. V květnu roku 2013 přisuzují průzkumy veřejného mínění ohledně voleb do Dolní sněmovny pravidelně straně UKIP třetí místo před Liberálními demokraty, s různým náskokem. Tento nárůst je poměrně strmý až od nedávna, strana není úplným nováčkem, přesto v parlamentních volbách v roce 2010 získala pouze 3,1 % hlasů. O poznání větších úspěchů strana dosáhla ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009, kdy se umístila druhá se ziskem 16,5 % hlasů. Nejčerstvějším úspěchem, který demonstruje nárůst podpory, je výsledek v květnových volbách do místních zastupitelstev. Dění kolem strany je tedy velmi dynamické a její vývoj progresivní, to představuje velkou výzvu pro výzkum. Nese to s sebou ovšem i určité komplikace, neboť takto překotný vývoj, rychlý nárůst voličstva a členů, přináší také určitou nestálost a možnou nejasnost postojů strany, respektive představ voličů. Přesto se evidentně jedná o již poměrně pevně etablovanou stranu, kterou pravděpodobně alespoň v nejbližší budoucnosti nebude možné přehlížet. Strana vyvolává rozporuplné reakce a její případné další úspěchy mohou ovlivnit další směřování Velké Británie, například ve vztahu k Evropské unii. Vzhledem k ostrovnímu volebnímu systému je pravděpodobnost významného zastoupení strany v Dolní komoře značně snížena, nemusí se ovšem jednat o takovýto přímý dopad, samotný nárůst preferencí strany, a tím pádem podpory politik, které zastupuje, nutí reagovat i zavedené strany. Základní otázky, které budu dále analyzovat a případně během zkoumání specifikovat, mohou znít, jaké politiky nabízí strana voličům a jak se prezentuje, že dochází k takovému nárůstu preferencí? Jak její počinání hodnotí vnější aktéři a průzkumy, jsou nabízená řešení reálná nebo pouze populistická? Jaká témata jsou klíčová pro voliče strany, reprezentuje strana skutečně jejich zájem? Jak působení UKIP reflektuje současnou politickou debatu, čím tedy zaujímá, a čím podpirá svůj nárůst? Vzhledem k získaným

informacím, jaký může být další vliv a působení UKIP, o jaký se jedná typ strany a co od ní můžeme očekávat?

Výzkumné cíle a metoda zkoumání

Samotná výzkumná otázka je již definována přímo v názvu práce, zní tedy, jaké jsou příčiny vzestupu UK Independence Party? Příčin dozajista bude více, budou mít rozdílnou váhu i povahu, nicméně by zřejmě nebylo vhodné vnímat je zcela odděleně. Pokusím se tedy popsat hlavní příčiny vzestupu strany, zároveň ovšem nabídnout její kompletní obraz, pokud se tedy během zkoumání neukáže, že strana je opravdu pouze úzce vyprofilovaná.

Před zkoumáním stávající situace a probíhajícího vývoje bude třeba stručně zmapovat i minulost strany a historické milníky. Především se však práce bude věnovat současné pozici strany, respektive nedávné minulosti. Základem tedy bude zanalyzovat program strany, její stanoviska, prezentaci a personální obsazení, především post předsedy. Budu vycházet jak z oficiálních dokumentů strany a její sebe-prezentace, tak se budu snažit zhodnotit kritické reflexe a připomínky, ať již od soupeřících politických stran nebo jiných aktérů. Pro politickou stranu jsou příznačně důležité volební výsledky, a tak budu vycházet z minulých úspěchů strany, které také vyvolaly veřejnou, mediální i akademickou reflexy a poskytují tak potřebné materiály pro výzkum dílčích otázek.

Při snaze vyzkoumat příčiny vzestupu není možné UKIP vytrhnout z celobritské reality, politického, respektive stranického systému. Soutěžení stran a přesuny voličů mají svoje jisté zákonitosti, jak do tohoto procesu vstoupila UKIP a jak jej využila? Pozornost je také třeba věnovat současným palčivým tématům, která hýbou veřejným prostorem. Jak strana na tyto podněty reaguje? Nadbíhá nespokojeným voličům a dotváří svůj program k obrazu odrážejícímu populistická témata? Tyto faktory bude třeba promítnout do otázky, odkud se voliči UKIP rekrutují a jaká témata jsou pro ně stěžejní. Poté bude možné porovnat, jak požadavky a názory voličů korespondují s programem strany. Po identifikaci hlavních příčin, témat a politik strany se pokusím tyto proměnné blíže charakterizovat, případně specifikovat a zanalyzovat konkrétní řešení, které strana nabízí. Pokusím se také stranu zařadit do typologie stran, i když nepředpokládám, že bude odpovídat nějakému ideálnímu typu. Záměrem je ovšem vyzkoumat zda, a do jaké míry, je strana ideologicky a tematicky vyhraněná, postavena na negativních stanoviscích a protestních hlasech.

Práce bude vedena formou případové studie – cílem je objasnit všechny faktory napomáhající růstu preferencí strany UKIP, co nejlépe jim porozumět, a tím pádem uspokojivě odpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Pro dosažení objektivního výsledku je nutné se vyvarovat vytržení tohoto jevu z širšího kontextu politického systému Velké Británie a současné situace.

Struktura práce

- Úvod – vymezení tématu a jeho zdůvodnění, definice výzkumných otázek a cílů práce
- Informace o straně UKIP
 - Historie
 - Volební úspěchy
 - Možné zařazení do typologie stran
- Analýza potencionálních příčin vzestupu UKIP
 - Program strany – jaká řešení strana nabízí
 - Lídr a další reprezentanti strany
 - Prezentace strany – mediální, elektronická, personální
 - Podoba stranického a volebního systému
 - Postoje veřejnosti, nereflektovanější témata, problémy vs. řešení současné vlády
 - Identifikace voličů s politikami a programem UKIP
 - Politické, sociální a ekonomické postavení voličů
 - Zvláštní role euro-skepticismu a imigrační politiky UKIP
 - Britská identita a její ochrana
 - Nespokojenost s vládou respektive zavedenými stranami
 - Socio-ekonomické aspekty – deklarované libertariální postoje strany
 - Kritika strany – může být kontraproduktivní?
- Závěr – formulace odpovědí na výzkumné otázky

Literatura a zdroje

FIALA, P., STRMISKA, M. (2008). *Teorie politických stran*. Praha: Barrister and Principal.

MORAN, M. (2005). *Politics and governance in the UK*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

SARTORI, G. (2005). *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Praha: CDK.

WEBB, P. (2000). *The modern British party system*. London: Sage Publications.

ABEDI, A., LUNDBERG, C.T. (2009). Doomed to Failure? UKIP and the Organisational Challenges Facing Right-Wing Populist Anti-Political Establishment Parties. *Parliamentary Affairs*. Vol. 62, No. 1, s. 72-87.

BÉLANGER, É., NADEAU, R., LEWIS-BECK, S.M. (2010). Forecasting the Vote for Third Party: The British Liberals, 1974-2005. *The British Journal of Politics and International Relations*. Vol. 12, s. 634-643.

CURTICE, J. (2011). A Return to Two-Party System? *Public Policy Research*. Vol. 18, s. 88-96.

DOREY, P. (2013). *Britain's relationship with Europe could bring about the downfall of David Cameron*. *LSE European Politics and Policy Blog*. Dostupné na <http://eprints.lse.ac.uk/49286/>.

FORD, R. (2013). *UKIP's rise is not just a problem for the Conservatives – they are emerging as the party of choice for disaffected and angry voters from all parties*. *British Politics and Policy at LSE Blog*. Dostupné na <http://eprints.lse.ac.uk/48487/>.

FORD, R., GOODWIN, J.G., CUTTS, D. (2012). Strategic Eurosceptics and polite xenophobes: Support for the United Kingdom Independence Party in the 2009 European Parliament elections. *European Journal of Political Research*. Vol. 51, s. 204-234.

HAYTON, R. (2010). Towards the Mainstream? UKIP and the 2009 Elections to the European Parliament. *Political Studies Association*. Vol. 30 (1), s. 26-35.

JOHNSTON, R., PATTIE, C. (2013) Learning electoral geography? Party campaigning, constituency marginality and voting at the 2010 British general election. *Transactions of the institute of british geographers*. Vol. 38, s. 285-298.

KESSEL, van S. (2013) A Matter of Supply and Demand: The Electoral Performance of Populist Parties in Three European Countries. *Government and Opposition*. Vol. 48, s. 175-199.

LYNCH, P., WHITAKER, R., LOOMES, G. (2012). The UK Independence Party: Understanding a Niche Party's Strategy, Candidates and Supporters. *Parliamentary Affairs*. Vol. 65, Issue 4, s. 733-757.

LYNCH, P., WHITAKER, R., CLEMENTS, B. (2013). *The low salience of European integration for British voters means that UKIP will have to expand their platform to gain more support. LSE European Politics and Policy Blog. Dostupné na* <http://eprints.lse.ac.uk/50187/>.

SUTCLIFFE, B. J. (2012). The Roots and Consequences of Euroscepticism: An Evaluation of the United Kingdom Independence Party. *Geopolitics, History, and International Relations*. Vol. 4 (1), s. 107-127.

Oficiální WWW stránky UKIP. <http://www.ukip.org/>

Rozličné články, rozборы a jiné materiály týkající se tématu z (britských) médií, respektive jejich elektronické podoby. Např. <http://www.bbc.co.uk>, <http://www.independent.co.uk>, <http://www.telegraph.co.uk>, <http://www.guardian.co.uk/>, <http://www.thetimes.co.uk>, <http://www.economist.com/> atd.

Průzkumy veřejného mínění, především na <http://yougov.co.uk/>

Obsah

Úvod	3
1.United Kingdom Independence Party	5
1.1. Organizační vývoj a osoba předsedy	5
1.2. Volební výsledky	7
1.3. Klasifikace UKIP	8
2.Teoretická část	9
2.1. Teorie populistických radikálně pravicových stran	9
2.2. Potenciální příčiny vzestupu UKIP a jejich teoretická východiska	11
2.2.1. Proces modernizace	12
2.2.2. Ekonomická dimenze	13
2.2.3. Euroskepticismus	13
2.2.4. Krize a populismus	14
2.2.5. Etnická reakce a odpor k přistěhovalectví	16
2.2.6. Autoritářství	17
2.2.7. Volební systém	17
2.2.8. Vývoj stranické soutěže	19
2.2.9. Vnitřní nabídka UKIP	20
3.Hodnocení příčin vzestupu UKIP	20
3.1. Proces modernizace	21
3.2. Ekonomická dimenze	23
3.3. Euroskepticismus	25
3.4. Krize a populismus	27
3.5. Etnická reakce a odpor k přistěhovalectví	29
3.6. Autoritářství	32
3.7. Volební systém	33
3.8. Vývoj stranické soutěže	36
3.9. Vnitřní nabídky UKIP	38
Závěr	41
Summary	43
Použitá literatura	44
Knihy	44
Odborné články	44
Webové zdroje a články	46

Seznam vybraných zkratk

BNP – British National Party

EP – Evropský parlament

EU – Evropská unie

PRP – populistická radikálně pravicová (strana)

UKIP – United Kingdom Independence Party

VB – Velká Británie

Úvod

Poslední události ukazují, že zkoumání růstu United Kingdom Independence Party neztrácí na významu. Na jednu stranu UKIP nepotvrdila nejčernější prognózy, které ji odsuzovaly k věčnému neúspěchu nebo okamžitému úpadku. Strana ve volbách do Evropského parlamentu v květnu 2014 potvrdila svůj úspěch z předcházejících evropských voleb a dokonce svůj zisk posílila. Na druhou stranu je období, kdy můžeme UKIP považovat za nezanedbatelnou součást politické reality, stále dosti krátké. Bezpochyby je třeba zohlednit fakt, že velkých úspěchů dosáhla strana zatím pouze v evropských, případně komunálních volbách. V parlamentních kláních, když nepočítáme doplňovací volby, byla UKIP vždy daleko od dosažení reprezentace ve Westminsteru. Toto prokletí se jí podařilo prolomit až ve volbách 2015, ačkoliv vyjádřeno v počtu získaných křesel nikterak oslnivým způsobem. Vývoj strany se nyní může vyvíjet jakýmkoliv směrem, bude tedy přínosné jej sledovat i nadále.

Téma jsem si zvolil také proto, že UKIP je součástí vlny rostoucích, více či méně populistických radikálně pravicových stran. Strana má určitá specifika a nebylo by vhodné ji přímo zaměňovat s významnějšími stranami tohoto typu v jiných zemích, přesto jsem přesvědčen, že zkoumání fenoménu UKIP může přinést cenné poznatky k tomuto relevantnímu tématu. Dalším důvodem, proč je zkoumání růstu UK Independence Party důležité, je ojedinělost takovéhoho nárůstu popularity menší strany v britském politickém systému. Jedná se zároveň o téma nadmíru zajímavé, a to i v onom celoevropském kontextu. Nejde pouze o fakt, že strana je součástí a hybatelem pokusů o vystoupení Spojeného království z Evropské unie, což ovlivňuje debatu i mimo Británii. Především můžeme zkoumáním UKIP přispět k lepšímu pochopení, co je příčinou obliby populistických radikálně pravicových stran, v tomto případě s britskými specifiky. Předběžná intuitivní odpověď na otázku, proč lze zaznamenat vzestup UKIP, by nás mohla vést k nespokojenosti voličů a jejich nedůvěře v současný politický systém nebo minimálně zavedené strany. Práce si klade za cíl proniknout hlouběji a poznat, jak značné a rozšířené je toto znepokojení v britské společnosti a jaké konkrétní faktory zahrnuje. To bude vyžadovat zkoumání názorů voličů nebo podporovatelů UKIP a pohnutek, které je vedou k podpoře strany, zde bude tedy třeba vycházet ze sociologických výzkumů. Nemusíme stranu zkoumat příliš do hloubky, abychom poznali hlavní témata, kterým se věnuje. Jedná se o proti-evropskou rétoriku, respektive požadavek na vystoupení Spojeného království z EU a imigrační politiku.

Toto jsou tedy bezpochyby záležitosti, kterým bude věnována v práci velká pozornost. O UKIP jsem zde zatím hovořil jako o členu populistické radikálně pravicové stranické rodiny. Jak si ukážeme níže, zařazení UKIP do určité kategorie politických stran je komplikované a nepanuje na něm všeobecná shoda. Je tedy vhodné tuto kategorizaci brát s určitou rezervou a v průběhu práce se pokusím konkretizovat, jaké faktory nás opravňují k tomuto označení, a které naopak znemožňují jednoznačné zařazení UKIP do určité kategorie stran.

Cíl práce, jak již napovídá její samotný název je tedy velmi jasný, a to analyzovat příčiny růstu UKIP. Výše uvedené hypotézy považuji za nejdůležitější, což neznamená, že se práce omezí pouze na ně. Zevrubnější prozkoumání literatury nám umožní lépe, podrobněji a měřitelněji definovat a pochopit příčiny vzestupu UKIP, neboť proti-evropská politika nebo nespokojenost se současnou politickou reprezentací jsou široké pojmy. Prozatím jsem zmínil pouze podněty vycházející ze společnosti a jejich pohybů. Bude třeba zohlednit také například vliv volebního systému, který je v případě Velké Británie specifický. UKIP také není na britské politické scéně izolovanou jednotkou, může to být jednak vývoj stranického a politického systému, který vytvořil určitý prostor pro rozvoj strany. A jednak, nyní již etablovaná UKIP, ovlivňuje chování ostatních stran, což jistě již není příčina růstu, nicméně byla by škoda tento zajímavý vývoj zcela ignorovat. Jelikož celá práce vlastně zkoumá jednu politickou stranu, musí být více prostoru věnováno její organizaci a řízení, a také politikám, které strana nabízí a určitou formou prezentuje voličstvu. Před identifikací a popisem příčin, či teoretickými východisky, však začneme historií strany, která nám pomůže se zorientovat v organizačním a personálním vývoji strany a především nám určí časovou osu.

Na tomto místě bych ještě rád osvětlil určité rozdíly mezi projektem bakalářské práce a její finální podobou. Tematicky ani metodologicky k žádnému posunu nedošlo a cílem práce jednoznačně zůstalo popsat příčiny vzestupu UKIP. V bakalářské práci se věnuji naprosté většině aspektů, které jsou uvedeny již v projektu. Rozdílné je ovšem členění bakalářské práce do kapitol. Ve struktuře projektu nebyla explicitně oddělena teoretická a analytická část. V době, kdy vznikal projekt, jsem také ještě neměl jasno, že pro identifikaci příčin vzestupu strany využiji teorii populistických radikálně pravicových stran. Tento posun vyústil v konkrétnější členění kapitol, kde jejich názvy odpovídají konkrétním příčinám. Většina bodů uvedených ve struktuře projektu je tím

pádem v bakalářské práci rozebírána průběžně ve více kapitolách a to v pořadí a intenzitě, která odpovídá změně struktury práce.

1. United Kingdom Independence Party

1.1. Organizační vývoj a osoba předsedy

Pro úplnost se budu věnovat i starší historii strany, abychom měli k dispozici kompletní obraz od jejího založení. V této kapitole se zaměřím především na historická, popisná fakta. Nicméně organizační vývoj strany nám může ukázat i některé jevy, které byly hybatelem UKIP vstříc volebním úspěchům a tím pádem také zapříčinily vzestup strany.

UK Independence Party byla založena v roce 1993 pod vedením Alana Skeda. Od počátku bylo hlavním cílem uskupení vystoupení Spojeného království z EU. Strana se potýkala s nedokonalou organizační strukturou, vnitřními spory, mediálním nezájmem a nedostatkem financí, a tak její neúspěch v evropských volbách 1994, ani parlamentních 1997 nebyl překvapením. (Ford a Goodwin, 2014, s. 23-29) Spory o směřování strany vyústily v odchod Skeda, jenž byl nahrazen Michaellem Holmesem, který byl stejně jako Sked velký individualista. (Abedi a Lundberg, 2009, s. 79) Narůstající euro-skepticismus ve společnosti, zánik konkurenční Referendum Party a poměrný volební systém, který byl poprvé použit pro volby do EP v roce 1999, se staly hlavní faktory, které umožnily v tomto roce získat historicky prvních tří mandátů, jmenovitě pro Jeffreyho Titforda, Holmese a Nigela Farage. (Ford a Goodwin, 2014, s. 34) Další vlna sporů uvnitř křehké strany znamenala konec pro Holmese. V roce 2000 jej nahradil právě Titford, který dokázal situaci zklidnit. To nezabránilo hořkému zklamání z výsledků parlamentních voleb 2001, UKIP stále nedokázala rozšířit svoji agendu mimo téma EU a naprosto selhala při budování silné lokální základny i v tradičně euro-skeptických obvodech. (Ford a Goodwin, 2014, s. 36-41)

Další změna lídra nastala již v roce 2002, kdy se vedení strany ujal Roger Knapman, který do UKIP přinesl dlouholeté politické zkušenosti z Konzervativní strany. Strana však především zlepšila svůj marketing a dostala se do širšího povědomí veřejnosti. Součástí tohoto procesu se stal i Robert-Kilroy Silk, bývalý poslanec a celebrita, který kandidoval za UKIP ve volbách do EP 2004. Přes snahy především Konzervativní strany přesvědčit voliče o nedůvěryhodnosti UKIP a stigmatizaci strany jako extrémistické, nárůst popularity i získaných hlasů ve volbách 2004 již nešel

zastavit. (Ford a Goodwin, 2014, s. 42-48) Po úspěchu ovšem přišlo další, ještě výraznější kolo rozporů uvnitř strany. Hlavní postavou byl opět Kilroy Silk, který se pokusil o převzetí moci nad stranou, která to nepřijala, což vyústilo v úplný odchod Kilroye Silka ze strany již na začátku roku 2005. Podle Abediho a Lundberga (2009, s. 79-82) v tomto okamžiku došlo k příliš urychlenému vývoji strany, který se projevil právě přístupem Kilroye Silka, jenž byl až příliš megalomanský a individualistický. Přišel ve straně se silným vnitřním demokratickým principem a v době, kdy ještě nebyla organizačně ani politicky připravena na tak odvážné ambice, jež projevoval Silk, povzbuzen volebním úspěchem.

Tato nestabilita se negativně projevila na dalším neúspěchu v parlamentních volbách, tentokrát v roce 2005. Společně s dalším jevem, který byl pro UKIP stále typický – zaměření strany výhradně na téma EU, které při parlamentních volbách mělo minimální důležitost. (Ford a Goodwin, 2014, s. 61-65) V roce 2006 přišla volba předsedy pro další funkční období, tentokrát byl vítěz jasný, Nigel Farage si vydobyl své postavení dlouholetou prací ve straně. Jeho vizí bylo přetransformovat UKIP z útvaru, který byl stále spíše nátlakovou skupinou jediného tématu na skutečnou politickou stranu. (Hunt, 2014, BBC) Nigel Farage se tvrdě postavil proti spolupráci s BNP v evropských volbách 2009 a ukončil tak spekulace i nejistotu uvnitř strany. Jako požehnání před blížícími se volbami se ukázal skandál, který odhalil zneužívání výdajů poslanci všech tří hlavních stran. Hlavním bodem programu UKIP stále zůstal odpor k EU, přibylo však populistické a proti-imigrační sdělení. (Ford a Goodwin, 2014, s. 74-76)

Tentokrát po úspěchu ve volbách do EP nenastalo úplné organizační zemětřesení, hlavní kámen ze struktury UKIP přesto vypadl, když se Nigel Farage navzdory svému úspěchu rozhodl rezignovat. V listopadu 2009 byl nahrazen Lordem Pearsonem, členem Sněmovny lordů. Nicméně rozšiřování portfolia UKIP o postoj k imigraci a islámskému fundamentalismu pokračovalo. Pro parlamentní volby 2010 strana jasně adaptovala negativní postoj k imigraci, zároveň se vždy přísně prezentovala jako neextremistická. Rozšíření volebního programu zašlo mnohem dále, strana představila určité konkrétní návrhy v domácí i zahraniční politice a ekonomický program, vše pod čtyřmi základními principy: osobní svoboda, demokracie na národní a lokální úrovni, slabý stát a nižší daně. (Ford a Goodwin, 2014, s. 78-84) UKIP tedy oficiálně měla volební program, což ovšem nevyústilo ve schopnost strany vést koherentní volební kampaň. Největší spor se rozhořel mezi Lordem Pearsonem, který

otevřeně podpořil některé euro-skeptické kandidáty Konzervativní strany, zatímco většina řadových členů strany toto odmítala a někteří kandidáti tuto strategii nerespektovali. Brány Westminsteru tedy nadále zůstaly kandidátům UKIP zavřené. (Ford a Goodwin, 2014, s. 85-88)

Pearson byl nahrazen v srpnu 2010 opět Faragem, který během své úvodní řeči okamžitě kritizoval příliš pro-evropskou politiku Cameronovi vlády. (Sparrow, 2010, The Guardian) Pod Faragem byl instalován profesionální management, který rozrůstající se strana potřebovala. Dalším krokem bylo ještě více se věnovat domácímu politickému programu a především změnit názor voličů, že UKIP je pouze stranou jednoho tématu. S tím souvisí koncentrace strany na lokální volby, místní kampaně a doplňovací parlamentní volby, přičemž tato snaha začala přinášet výsledky. (Ford a Goodwin, 2014, s. 90-94)

1.2. Volební výsledky

Vzhledem k tomu, že volební výsledky jsou důležitou součástí fungování politické strany, nelze je vynechat. Procentuální zisky strany v parlamentních a evropských volbách nám ukazují markantní rozdíly v úspěšnosti v těchto dvou typech volebních klání.

Rok	Typ voleb	Procentuální zisk	Pořadí mezi stranami podle procent
1999	evropské	7 %	4.
2001	parlamentní	1,5 %	5.
2004	evropské	16 %	3.
2005	parlamentní	2,3 %	4.
2009	evropské	16,5 %	2.
2010	parlamentní	3,2 %	4.
2014	evropské	27,5 %	1.
2015	parlamentní	12,6 %	3.

Tabulka č. 1: Volební výsledky UKIP. Procenta převzata z Hunt, Alex. (2014). BBC News a BBC Election News (2015). Pořadí doplněno autorem práce z odpovídajících webových článků BBC.

Procenta získaná v parlamentních volbách, včetně těch z roku 2010 nikdy nestačila na zisk jediného mandátu, v roce 2014 se však již strana zastoupení dočkala, když dokázala zvítězit ve dvojích doplňovacích volbách. Historicky první člen Dolní

komory parlamentu za UKIP byl zvolen v říjnu ve volebním obvodu Clacton přesvědčivým výsledkem 60 %. (BBC, 2014) Druhé křeslo přišlo již v listopadu, kdy v obvodu Rochester a Strood zvítězil kandidát UKIP s výsledkem 42 %. (BBC, 2014) V řádných parlamentních volbách 2015 se procentuální zisk strany výrazně zvýšil. Nicméně pro stranu to znamenalo zisk pouze jediného mandátu, opět ve volebním obvodu Clacton. Křeslo nedokázal vybojovat ani Nigel Farage, který skončil druhý ve svém obvodu Thanet South. (BBC News, 2015)

Z lokálních voleb se podívejme pouze na ty nedávné. V roce 2014 získala UKIP průměrně 21,6 % hlasů v okrscích, ve kterých sestavila kandidátku. V lokálních volbách v roce 2013 to bylo přibližně 24%. Ovšem v roce 2013 se volilo především ve venkovských oblastech, zatímco v roce 2014 volila spíše městská část populace. (Curtice, 2014, s. 78)

1.3. Klasifikace UKIP

Ještě než přistoupíme k samotným teoretickým východiskům, je třeba stranu klasifikovat. Základním problémem je, že na klasifikaci strany neexistuje úplná shoda. V odborné literatuře můžeme najít označení na škále od širokého pojmu populistická (Kesel, 2013) nebo extrémní pravice, přes Anti-Establishment Party (Abedi a Lundberg, 2009) po radikálně pravicovou stranu (Ford a Goodwin, 2014), respektive populistickou radikálně pravicovou stranu (Painter, 2013). Jiní autoři či komentátoři ani přesný termín nevyužívají, případně uvažují, že strana čerpá z více tradic současně. (Tournier-Sol, 2014) Obecné povědomí o tom, že UKIP leží někde v oblasti populistické, radikální, euro-skeptické pravice tu ovšem existuje. Musíme tedy vycházet z toho, že je obtížné zcela přesně určit jednu teoretickou koncepci, která by byla naprosto ideální ke zkoumání UKIP. Situace je navíc komplikovaná tím, že ani teorie populismu či jeho radikálně pravicové podoby není zcela konzistentní a uzavřenou kapitolou. Každá práce může přinášet nové a odlišné poznatky či definice. Tyto nejasnosti nám ztěžují přesné pojmenování UKIP nebo její zařazení do určité kategorie, neměly by však být překážkou při identifikaci a zkoumání příčin vzestupu strany.

Další možností, jak nahlížet na klasifikaci strany je její vlastní sebe-identifikace. Ani tento přístup není ideální, zvláště v případě stran, které bývají spojovány s názvy jako populistická nebo radikální, které jsou ve společnosti všeobecně vnímány negativně. Pomineme-li zkoumání klasifikace strany na základě složení a názoru voličů,

vnímá Mudde jako nejkvalitnější postup zevrubnou kvalitativní analýzu oficiálních dokumentů strany, její vnější i vnitřní komunikace. (Mudde, 2007, s. 34-39) Nahlédnout do komunikace se nám do určité míry podaří během samotného zkoumání příčin vzestupu, provádět hlubší kvalitativní analýzu za účelem klasifikace strany není účelem této práce. Navíc tento úkol by patrně vyžadoval zdroje uvnitř strany, i vnější komunikace strany je často poměrně obsahově limitovaná. Přes výtky k tomuto přístupu, podívejme se alespoň ve stručnosti, jak se UKIP prezentuje potenciálnímu voliči na oficiálních webových stránkách.

Najdeme-li si tam představení UKIP, explicitní klasifikaci strany tam opravdu nenalezneme. Stanoviska strany ovšem ano, v úvodním zvýrazněném odstavci se dozvídáme, že UKIP je vlastenecká strana propagující nezávislost, konkrétně na EU a státních zásadách. Což se projevuje vírou strany ve volný obchod, nižší daně, osobní svobodu a zodpovědnost. (UKIP, What We Stand For) Na první pohled můžeme získat pocit, že velký prostor dostává libertariánský apel, přestože vlastenectví a protievropská témata je také nastolena hned na úvod. Další řádky již napovídají více o populistickém radikálně pravicovém statutu strany. Základním kamenem zůstává výstup z EU a to jako krok, který povede k znovunabytí samostatnosti země, a také k možnosti kontrolovat imigraci, aby byli vpuštěni pouze ti, kteří představují pozitivní přínos pro Velkou Británii. Dále se dočteme například o příslibu zavedení referend, zpřísnění vězeňských trestů či zavedení pětileté lhůty pro imigranty, kdy nebudou moci využívat výhod sociálního systému. Navíc najdeme odpor k přehnané politické korektnosti, naopak strana hlásá platnost jednoho právního systému pro všechny a návrat správy země Britskému lidu. (UKIP, What We Stand For)¹

Takto jsme se alespoň ve zkratce pokusili o klasifikaci UKIP jako populistické radikálně pravicové strany. Nyní přejdeme k teorii zkoumající právě tyto strany, kterou využijeme k určení a popisu potenciálních příčin vzestupu UKIP.

2. Teoretická část

2.1. Teorie populistických radikálně pravicových stran

Termín populistická radikálně pravicová (PRP) strana používá ve své analýze Cas Mudde (2007). Tato bakalářská práce bude do velké míry vycházet právě z tohoto

¹ Podrobnější znění programu možno nalézt online http://www.ukip.org/policies_for_people

teoretického konceptu. Přímo v práci z roku 2007 se ještě Mudde UKIP vůbec nezabývá, v pozdějším článku (2014) uznává, že na zařazení UKIP nepanuje shoda. Sám poté považuje UKIP za hraniční případ, kdy podle něj strana vykazuje rysy populistické radikální pravice jako euroskepticismus, xenofobii či populismus. Ovšem nepovažuje stranu za fundamentálně nacionalistickou. (Mudde, 2014, s. 99) Vezmeme si autorovu poznámku k srdci. Především však budeme mít nadále na paměti, že UKIP přesně nezapadá do žádné stranické rodiny. Využít teorii pro stranickou rodinu, ke které má UKIP nejbližší, považují za relevantní. Zvláště když se jedná o tak ucelený a obsáhlý soubor teoretických východisek, že případná absence fundamentálního nacionalismu neznamena nepoužitelnost těch zbylých. Navíc tato práce se primárně nesnaží zařadit UKIP do stranické rodiny, ale zjistit příčiny vzestupu strany. Pokud tedy dojdeme k závěru, že nacionalismus a postoje s ním spojené nehrají v nárůstu UKIP žádnou roli, můžeme s Muddem souhlasit. Pokud dojdeme k opačnému zjištění, můžeme s ním polemizovat, že nacionalistické postoje jsou minimálně pro voliče UKIP důležité.

Slovo populistický chápe Mudde ve své definici PRP stran v jeho klasickém významu – důraz na vůli lidu. Což je ovšem v rozporu s elitářstvím klasické radikální pravice. Populistická radikální pravice je tedy specifickým (populistickým) typem radikální pravice. (Mudde, 2007, s. 23-24) Použití slova radikální je jistě možné ve spojení s mnoha jevy. Proto Mudde definuje radikalismus jako opozici vůči zásadním znakům liberální demokracie, například politickému pluralismu a ústavní ochraně menšin. (Mudde, 2007, s. 24) Pouze pro srovnání, extrémistická pravice se pak liší od té radikální v tom, že neuznává demokratické zřízení jako celek. (Mudde, 2014, s. 98) O pojetí radikálnosti, jako využití expresivního jazyka při konfrontaci se svými protivníky, rozšiřují pojem Betz a Johnson. (2004, s. 312) Druhým aspektem radikálnosti jsou pak samotné politické názory, které strana hlásá a brání. Betz poté jinde (1994, s. 4) radikálnost popisuje jako odmítnutí zavedeného sociálně-kulturního a sociálně-politického systému. A zároveň obhajobu individuality, volného trhu a minimálního státu. To již jsou poměrně konkrétní kritéria, v tomto duchu bychom mohli považovat za radikální i například tvrdý euroskepticismus, jakožto požadavek vyvázání země ze struktury, která je součástí sociálně-politického systému každého členského státu. I termín pravicový v názvu stranické rodiny PRP je potřeba vyjasnit, klasické chápání na ose minimální stát – silný sociální stát není v tomto případě určující. To neznamena, že strany nezastávají určitou pozici i na této ose. Co však definuje pravici v tomto případě je přesvědčení o přirozené existenci nerovností ve společnosti. (Mudde, 2007, s. 26)

Tomu víceméně odpovídá i popis Betze (1994, s. 4), který tvrdí, že tyto strany jsou pravicové, protože odmítají individuální a společenskou rovnost, odporují společenské integraci menšin a jsou otevřeně xenofobní. Do maximální definice populistické radikálně pravicové strany Mudde zahrnuje nativismus, autoritářství a populismus. Tyto tři kritéria představují ideologický základ PRP. Vypouští čtvrtou charakteristiku – šovinistický přístup k sociálnímu systému, která je méně důležitá, než předchozí tři. (Mudde, 2007, s. 22)

2.2. Potenciální příčiny vzestupu UKIP a jejich teoretická východiska

Nyní se blíže teoreticky podívejme na možné příčiny vzestupu strany. Při jejich identifikaci se budeme volně držet teoretické osy nabídky a poptávky pro výzkum PRP stran podle Muddeho. Poptávku, která mapuje vhodné podmínky pro potenciální úspěch PRP stran, je možné zkoumat na makro, mezo a mikro úrovni. Makro úroveň se snaží postihnout celospolečenský kontext, respektive vývoj při zahrnutí ekonomických, historických a sociálních veličin. Mikro úroveň je úroveň jednotlivce, voliče, který má určité pohnutky k volbě politické strany. V případě PRP stran se nejčastěji jedná o individuální názory, které odpovídají ideologii populistických radikálně pravicových stran. A také o pocit nejistoty, který voliče vede k volbě PRP strany, která nabízí jasnou identitu a ochranu před změnou. (Mudde, 2007, s. 202 a 219-223) Strana nabídky převádí poptávku v praktickou stranickou politiku. (Mudde, 2007, s. 202) Nabídka se dále dělí na vnější a vnitřní. Vnější faktory nejsou v rukou politické strany, dohromady tvoří strukturu politické nabídky (political opportunity structure). Vnitřní faktory jsou pak zákonitě ty, které přímo souvisí s podobou politické strany. (Mudde, 2007, s. 232)

Že se této osy budeme držet volně, znamená, že nám poslouží jako nápověda, kterým faktorům se věnovat a samozřejmě jako cenný zdroj informací. Není však nezbytně nutné zcela přesně následovat strukturu Muddeho práce. Pro nás je důležité identifikovat všechny potenciální příčiny vzestupu UKIP a k nim doplnit relevantní informace, jak ze strany poptávky, tak nabídky. Tomu také uzpůsobím řazení kapitol, tak abychom přehledně vystihli a popsali příčiny, ne abychom striktně zachovali rozdělení na nabídku a poptávku a jejich podkategorie. Což neznamená, že je možné nabídku a poptávku, úrovně poptávky nebo vnější a vnitřní nabídku libovolně zaměňovat. Jak si ale všímá i sám Mudde, nabídku a poptávku nelze v praxi oddělit, částečně se překrývají i ovlivňují. (Mudde, 2007, s. 202)

Zároveň platí, že tato práce předem neupřednostňuje ani stranu nabídky ani stranu poptávky jako vhodnější pro vysvětlení vzestupu UKIP. Obě strany však mají svá specifika. Rydgren tvrdí, že socioekonomický vývoj na makro úrovni nabídky, jehož negativním aspektům je přičítán vznik rodiny extrémně pravicových populistických stran (Rydgren používá toto širší označení), proběhl ve všech západních demokraciích podobně, tento aspekt tedy sám nepostačuje k vysvětlení, proč strana v konkrétní zemi uspěla. Proto je třeba zkoumat také politické příležitosti, nejdůležitější součástí jejich vývoje je vznik tzv. nik na kolbišti politické soutěže. Poslední krok ke skutečnému úspěchu leží na bedrech samotné strany. Dosáhnout využití vzniklých politických příležitostí, respektive nik, je možné vhodně zvoleným politickým programem a rétorikou. (Rydgren, 2005, s. 415-425) Poněkud odlišnou argumentací, ale k podobným závěrům dochází i Mudde ve svém dalším článku. Strana nabídky poskytující vhodné prostředí pro úspěch PRP stran je přítomna automaticky. Ideje nacionalismu, autoritářství a populismu jsou pevně zakořeněny v západní kultuře. Zároveň nacionalistické, populistické a autoritářské názory zastává dlouhodobě větší procento populace, než je volební podpora PRP stran. Tento stav společnosti nazývá Mudde patologickou normálností (pathological normalcy). Z toho vyplývá, že k vysvětlení úspěchu strany je třeba se zaměřit především na zkoumání nabídky. (Mudde, 2010. s. 1-7)

2.2.1. Proces modernizace

Tato teorie popisuje široký historický, sociální i ekonomický proces, který vyprodukoval své poražené. Ti pak volí PRP strany, které jsou vnímány jako oponenti tohoto pokroku. (Mudde, 2007, s. 203) Nejdůležitější součástí tohoto procesu je přeměna z industriální na post-industriální společnost. A také ekonomická, politická i kulturní globalizace, která zapříčinila rostoucí frustraci a zklamání mezi poraženými. (Rydgren, 2005, s. 419) Pod proces globalizace bývá zahrnuto i členství v mezinárodních organizacích včetně EU. V případě UKIP se opozice ke globalizaci přetavuje pouze na odpor vůči EU. Podle strany členství v Evropské unii škodí především politické a ekonomické suverenitě státu, případné vystoupení však neznamená izolaci, nezávislá Británie vybuduje především obchodní styky se zbytkem světa. (UKIP, What We Stand For) Strana tedy vyvázání z mezinárodního obchodu neslibuje, i toto téma využívá ke kritice EU, což ovšem neznamená, že podpora strany nemůže vycházet od poražených globalizačního procesu.

S tímto rozsáhlým modernizačním procesem lze spojit také vznik post-materiálních hodnot, které kladou důraz na osobní sebevyjádření a individuální kvalitu života, a které se začaly promítat i do politických preferencí některých voličů. Nová konfliktní linie materialismus/post-materialismus se nestala hlavní, ale představuje vývoj v soutěži politických stran. Není náhodou, že spolu s post-materiálně orientovanými stranami zažily vzestup také krajně pravicové strany. (Kopeček, 2005, s. 24) Podle Muddeho je pohled na PRP strany jako na pokračovatele materialismu, stavící se proti post-materialismu levicových stran nesprávný. Právě jako pokračovatele materialistické linie viděli PRP strany autoři jako Betz nebo Kitschelt, kteří pak z tohoto úsudku chybně přisuzovali těmto stranám jejich neoliberalní charakter. (Mudde, 2007, s. 120)

2.2.2. Ekonomická dimenze

Ukázali jsme si, že názory na důležitost ekonomického programu v celkové agendě PRP stran se liší. Jak významnou roli hraje ekonomický program UKIP, při vzestupu preferencí strany, se pokusíme zjistit v poslední části práce. Jisté je, že strana sama svoje pravicové postoje, tentokrát ve smyslu menších státních zásahů a individuální svobody, otevřeně propaguje. Mudde je toho názoru, že například požadavek nižších daní je obecnou volební strategií, a že volání po deregulaci je často v programech stran vágně specifikované. Dále tvrdí, že pokud strany neoliberalní program mají, je pro ně sekundární a slouží k uskutečnění základních pozic (nativismus, autoritářství, populismus) a k rozšíření voličské základny. Je možná i extrémní varianta, kdy se strana prezentuje dvojí tváří, neoliberalní a zároveň podporou šovinistického přístupu k sociálnímu státu (welfare chauvinism). (Mudde, 2007, s. 120-135) Tato možnost by vyhovovala případu UKIP zřejmě nejlépe. Volání po ochraně systému sociálního zabezpečení před imigranty, kteří jej údajně zneužívají, zvládá strana jednoduše skloubit s ekonomicky liberálními postoji.

2.2.3. Euroskepticismus

Skeptický postoj k Evropské unii je jistě stěžejní v programu strany. UKIP bez pochyb reprezentuje tzv. tvrdý euroskepticismus (Hard Euroscepticism). Podle Taggarta a Szczerbiaka tento typ euroskepticismu stojí v přímé opozici vůči evropské integraci a je vyznáván stranami, které prosazují vystoupení státu z EU. (Taggart a Szczerbiak,

2004, s. 3) Podle Muddeho typologie bychom stranu mohli zařadit mezi „Eurorejects“, kteří odmítají nejen současné směřování procesu evropské integrace, ale i celý tento proces a jeho ideje. (2007, s. 163) Již jsem zmínil, že členství v EU bývá často z pohledu PRP stran kritizováno v rámci širšího procesu modernizace. Anthony Painter si všímá, že euroskepticismus lze snadno transformovat v širší populistický apel, což platí i v případě UKIP. Evropské elity v očích strany představují překážku pro vykonávání vůle lidu. Krize uvnitř eurozóny je snadným terčem kritiky. Členství VB v Evropském společenství je vnímáno jako historická zrada na národu obchodníků, rybářů a podnikatelů se specifickým životním stylem, který byl poškozen evropskými regulacemi a společnými politikami v oblastech jako rybářství nebo volný pohyb osob. (Painter, 2013, s. 22) Jak vidíme, vše je propojeno, kritika EU se dá využít v mnoha směrech, jedním z nich je jistě i imigrace, která se skrývá právě pod volným pohybem osob. Dalšími tématy mohou být například ekonomické náklady členství nebo oblast justice. (Lynch, Whitaker, Loomes, 2012, s. 734) Také Sutcliffe ve svém článku míní, že UKIP využívá euroskepticismus jako prostředek pro širší kritiku politického systému a k získání volební podpory. (Sutcliffe, 2012, s. 110) Toto negativní se vymezování vůči EU lze zařadit do širšího chování PRP stran, pro které je typické konstruování nepřátelských skupin. Tyto skupiny lze dále rozdělit na čtyři typy. Jedním z nich jsou nepřátelé mimo stát, mimo národ, například mezinárodní instituce, které jsou součástí konspirace proti národu či státu. (Mudde, 2007, s. 64-74)

2.2.4. Krize a populismus

Krize je také široký i nadužívaný pojem. Potencionální vlivy socioekonomické krize na vzestup UKIP zahrneme do procesu modernizace. Zároveň, vycházíme-li z toho, že socioekonomická témata jsou v případě PRP stran až druhořadá, je vyšší pozornost třeba věnovat projevům politické krize. S krizí úzce souvisí fenomén populismu, na který se nyní podíváme blíže, neboť populistický apel UKIP je nepřeslechnutelný.

Ze všeho nejdříve je třeba si uvědomit, že pro potřeby této práce hovoříme o populismu, který je spjatý s radikálně pravicovými stranami. To však neznamená, že je populistická politika vlastní pouze této skupině stran, naopak populismus může být spojován s širokou škálou politických pozic od agresivního rasismu až po agrární socialismus. (Brett, 2013, s. 410) Mimoto neexistuje ani přesná shoda na definici

populismu. V současném výzkumu je běžné vnímat populismus jako tzv. thin-centered ideologii, ta „nenabízí komplexní vizi společnosti, ale soustředí se pouze na některé aspekty společenského života, zejména strukturu politické moci a podobu politických procesů.“ (Havlík a Pinková, 2012, s. 125) To v důsledku znamená, že populistické jádro může a mělo by být doplněno fragmenty jiných ideologií. (Kesel, 2013, s. 177) Pokud populismus není jádrem, můžeme využít poněkud jinou definici, která vidí thin-centred ideologii jako prázdnou schránku, která se naplňuje rozlišným ideologickým obsahem. (Hawkins, Riding a Mudde, 2012, s. 4) Havlík a Pinková vytvářejí dvě základní kategorie - identitárně a parciálně populistická strana. Zde UKIP budeme řadit k parciálně populistickému typu, pro tyto strany je charakteristické, že vedle populistického apelu mají také vypracovaný konkrétní program, případně se hlásí určité ideologii. (2012, s. 140)

Havlík a Pinková také identifikují charakteristiky populismu, na kterých panuje víceméně všeobecná shoda. Jsou to tyto tři, konstrukce lidu a elit jako homogenní entity, zdůraznění antagonismu vztahu mezi lidem a elitami a chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna. (Havlík a Pinková, 2012, s. 127) Kesel, vycházející z podobných charakteristik, si populistické strany klasifikuje jako strany, které vytyčí komunitu obyčejných lidí, na tuto komunitu poté cílí a tvrdí, že její názory jsou klíčové při politickém rozhodování. Zároveň jsou strany nepřátelské k politickému establishmentu, který údajně nejedná v zájmu obyčejných lidí. (2013, s. 177) Pokud autor již pracuje přímo s populismem v jeho radikálně pravicové formě, musí zákonitě dojít k rozšíření o další charakteristiky. To můžeme pozorovat například u Painterera (2013, s. 22), který si mezi hlavní rysy populismu řadí spor lid versus elita, pocit krize, thin-centered ideologii, zápolení obecné vůle s institucionálním ukotvením liberální demokracie pomocí systému brzd a rovnováh a „heartland“ teorii. Heartland je konstrukt historického, imaginárního, jednoduchého a nepolitického území, z něhož populismus čerpá svá hodnotová stanoviska a svůj pohled na přirozenou podobu voličů, kteří jsou jednotní, pilní a obyčejní. (Taggart, 2012) Vrátime-li se zde k teorii konstruování nepřátelských skupin, pak skupinou, která se nachází uvnitř státu i uvnitř národa je elita, která se dopouští zrady národa i lidu svou neschopností nebo špatným záměrem. (Mudde, 2007, str. 67)

Vycházíme tedy ze skutečnosti, že UKIP svou kritikou všech zavedených stran a elit prokazuje populistický charakter. Vzhledem k tomu předpokládám, že voliči UKIP budou prokazovat zvýšenou nespokojenost se současnou politickou reprezentací.

Můžeme se také ptát, zda nedůvěra v politickou elitu roste v celé společnosti. Ovšem při zjišťování, jak moc populistická povaha UKIP přispěla k růstu preferencí strany, se těžko setkáme s příčinou nazvanou konkrétně „populismus“. Musíme se zaměřit na nálady voličů většinou kvalifikované jako nedůvěra v mainstreamové strany/ současný establishment/ v politiku či vnímání korupce a podobně. V případě výzkumu UKIP může být také zrádné rozlišení mezi nedůvěrou v evropské a domácí elity. Předpokládejme, že nedůvěra v evropské elity je zahrnuta v širší kategorii euroskepticismu.

2.2.5. Etnická reakce a odpor k přistěhovalectví

Tato teorie vidí úspěch PRP stran v Západní Evropě především jako obranou reakci většinové populace před vnímanou „etnickou“ hrozbou, která je zapříčiněná masovou imigrací. (Mudde, 2007, s. 210-211) Zástupci nepřátel, které si PRP konstruuje uvnitř státu, mimo národ jsou právě menšiny, respektive imigranti. (Mudde, 2007, s. 69) Základním znakem PRP stan je nativismus. Stručně řečeno, nativismus je kombinací nacionalismu a xenofobie, přesvědčení, že země by měla být obývána výhradně rodilými obyvateli, kteří tvoří národ. Cizí, nedomácí obyvatelé, ale i ideje jsou hrozbou pro homogenní národní stát. (Mudde, 2014, s. 99) Existuje mnoho typologií nacionalismu, Mudde zastává teorii Andrease Wimmera, když se domnívá, že v praxi je vždy nacionalismus kombinací státního a etnického typu. Nativismus zužuje široké pojetí nacionalismu, když vylučuje jeho liberální formy. (Mudde, 2007, s. 17-19) Není pochyb o tom, že UKIP prosazuje omezení masové imigrace, tu ovšem také spojuje s požadavkem vystoupení z EU – pouze poté je možné imigraci kontrolovat. Což je mimochodem velmi záludný postoj, neboť volný pohyb osob je jednou ze základních politik EU. Jakákoliv změna nebo výjimka z tohoto principu by vyžadovala velmi složitý schvalovací proces v rámci EU a za současné situace se změna zdá neproveditelná. (Geddes, 2014, s. 292) Tato skutečnost vlastně potvrzuje pozici UKIP, strana pak snadno může spojit téma masové imigrace s členstvím v EU. Strana také prosazuje ochranu sociálního systému před zneužíváním imigranty a například upřednostňování rodilých obyvatel v systému sociálního bydlení. Na druhou stranu, UKIP se prezentuje jako strana, která vítá imigranty, kteří budou pro zemi přínosem. Mluvčí UKIP pro migraci v jednom ze svých prohlášení tvrdí, že současný systém je diskriminující, protože upřednostňuje migranty ze zemí EU oproti zbytku světa. Při

udělování víz by měly rozhodovat přednosti případně potřeby kandidáta. (Steven Woolfe, 2014) Lze tedy chápat Muddeho poznámku, když přisuzuje UKIP xenofobní povahu, ale nevnímá stranu jako fundamentálně nacionalistickou. Náhledy na povahu UKIP se budou lišit podle úsudku každého autora. Každopádně, pro náš výzkum bude důležitější se pokusit zjistit, jak silnou příčinou vzestupu strany je především téma imigrace, případně ochrany národa či kulturních hodnot.

2.2.6. Autoritářství

Podívejme se, jak se příklon k autoritářství projevuje v politickém projevu současných PRP stran. Autoritářství, stejně jako nacionalismus nebo populismus má mnoho podob a není součástí pouze PRP ideologie, ale je například základní složkou konzervatismu. (Mudde, 2010, s. 4) V představách PRP stran by společnost měla podléhat přísným pravidlům vynucovaným státem, vláda práva by měla být udržována všemi prostředky. Mezi dnešními PRP stranami panuje přesvědčení, že současná podoba demokracie není schopna se bránit proti vnitřním i vnějším hrozbám. To vede k požadavkům na přísnější boj proti zločinu, mocnější policejní sbor, přísnější vězeňský režim a tresty obecně. (Mudde, 2007, s. 145-146) V programu UKIP najdeme body odpovídající těmto požadavkům, například žádné omezování policejní činnosti, snížení počtu podmíněčných propuštění nebo odejmutí volebního práva vězňům. Což je v rozporu s obecnějším voláním strany po vyšší svobodě od státních zásahů do společnosti. Při zkoumání prezentace UKIP tedy opět dojdeme k poněkud smíšeným poznatkům. Tak jako tak, v další části práce se pokusíme zjistit, jak důležitým tématem je pro voliče UKIP téma kriminality, práva a pořádku.

2.2.7. Volební systém

V případě UKIP, jako politické strany, která působí ve Velké Británii, musíme charakteristický volební systém zmínit. To i s vědomím, že bude obtížné určit, jaký reálný dopad na úspěch, či neúspěch UKIP, volební systém skutečně měl. Praktickým dopadem systému prvního v cíli, který se používá při volbách do Dolní sněmovny, je vytvoření systému dvou stran, alespoň podle Duvergerova zákona. Toto tvrzení již bylo podrobno mnohé kritice, pro nás je důležité, že tento systém každopádně vede k tomu, že menší stany jsou v něm znevýhodněny. (Leonard a Mortimore, 2005, s. 33) Nové

(malé) strany mohou tuto bariéru překonat, pokud se mohou těšit geograficky koncentrované podpoře. (Ford a Goodwin, 2014, s. 124) Neboli pokud mají v určitých okrscích o tolik vyšší podporu, než ve zbytku země, že tam mohou získat nejvíce hlasů ze všech.

Zato ve volbách do Evropského parlamentu je využíván ve VB od roku 1999 poměrný volební systém, který je k malým stranám značně přívětivější. Velká Británie je rozdělena na dvanáct volebních obvodů, ve kterých se volí tři až deset europoslanců. Při přepočtu hlasů na mandáty se využívá d'Hondtova metoda. (EP – European Elections, 2014) Evropské volby mají svá specifika. Klasickou teorií je, že se jedná o tzv. volby druhého řádu (second order elections). Ta říká, že evropské volby nelze zcela oddělit od domácí soutěže, naopak second order elections jsou její součástí. Takto jsou evropské volby chápány nejen samotnými stranami, ale i voliči. Zároveň jsou volby druhého řádu charakteristické tím, že jsou vnímány jako méně důležité, než stěžejní národní, v případě VB parlamentní volby. Toto má za následek například menší volební účast, vyšší pravděpodobnost úspěchu menších a nevyzkoušených stran nebo neúspěch domácích vládních stran. (Reif a Schmitt, 1980, s. 9-10)

Tato teorie je rozpracována podrobněji a byla podrobena mnohým zkouškám, pro náš účel postačí pozorovat důsledky této základní argumentace. Hypoteticky by část podpory pro UKIP v evropských volbách měla vyplývat z toho, že volby jsou součástí domácí stranické soutěže a voliči je využívají k podpoře, nebo naopak k vyjádření nedůvěry domácí vládě. (Leonard a Mortimore, 2005, s. 157) V případě nedůvěry to znamená, že mohou dát hlas mainstreamové straně, která je tou dobou v opozici. Nebo zvolí protestní hlas v podobě podpory menší strany, tedy v tomto případě UKIP. Bereme-li v úvahu pouze domácí parlament, tak UKIP prozatím nikdy ve vládě nebyla, je tedy stále stranou opoziční. Druhou variantou je, že hlas menší straně nemusí být nutně vyjádřením protestu, ale pozitivní volbou, pouze nevyzkoušenou. (Robinson, 2010, s. 197)

Pokusíme se tedy objasnit, jak se mohla druhořadost evropských voleb projevit na výsledcích UKIP, což bude pravděpodobně náročné přesně určit. Ani na tento faktor, druhořadost evropských voleb, nemůžeme nahlížet striktně odděleně, neboť je teoreticky příznakem každých evropských voleb, zatímco úspěch UKIP přichází v průběhu času a je součástí širšího vývoje.

2.2.8. Vývoj stranické soutěže

Kromě socioekonomického procesu modernizace, tak jak jsme si jej popsali výše, probíhá také dlouhodobý vývoj politický. Ten zahrnuje dynamiku stranického systému, ta se projevuje změnami pozic jednotlivých politických stran. A také vývojem relevance jednotlivých politických témat v průběhu času.

Použijeme zde teorii vývoje politických příležitostí. Nová strana může využít vzniku nik, což je, zjednodušeně řečeno, rozdíl mezi postavením voliče a jím vnímanou pozicí strany v politickém spektru. Vznik nik je pravděpodobný, pokud se výrazně zvýší význačnost nového nebo dříve nepodstatného tématu, na které staré strany neumějí nebo nechtějí adekvátně zareagovat. Extrémně pravicové strany dokázaly využít vzniku nik především v oblasti nacionalismu a xenofobie. (Rydgren, 2005, s. 419-420) Zdá se tedy, že důležité je zkoumat především vnímanou důležitost tématu imigrace, nejde však pouze o jedno téma. Můžeme pozorovat širší proces, kdy dochází ke změně důležitosti jednotlivých konfliktních linií, jak již jsme nakousli výše. Podle Rydgrena narůstá důležitost sociálně-kulturní cleavage, která zahrnuje právě témata jako imigrace, právo a pořádek či postoj k potratům. Tento nárůst probíhá na úkor ekonomické cleavage. (Rydgren, 2005, s. 420-421) Celý tento proces nahrává do karet PRP stranám, pro které jsou sociálně-kulturní témata primární a v momentě, kdy se tyto témata stanou důležitá i pro voliče, získávají PRP strany jejich přízeň. Snaha mainstreamových stran získat zpět voliče taktikou napodobování PRP stran, může i nemusí být úspěšná. Důležité je, která ze stran si vybuduje tzv. issue ownership, tedy pozici strany, která je vnímána veřejností jako nejlegitimnější k řešení problému. (Mudde, 2007, s. 242)

To, že jednotlivé strany mohou v průběhu času více či méně pozměnit svůj program, není asi věc příliš překvapivá. Jak vidíme, může je k tomu donutit třeba snaha získat zpět své voliče nebo může jít o snahu získat novou skupinu voličů. Z pohledu politických příležitostí pro vznik PRP stran je pro nás však důležitý ještě jeden faktor, tzv. konvergence stran. Teorie, že sblížování mainstreamových stran vytváří vhodné podmínky pro úspěch PRP stran je poměrně všeobecně přijímaná. (Mudde, 2007, s. 239) Logicky, pokud probíhá sblížování směrem ke středu, vyklízejí strany místo na okrajích politického spektra pro radikálnější strany.

Jaký vývoj proběhl v politickém a stranickém systému Velké Británie bude předmětem našeho zkoumání. Konkrétně pak jaké politické příležitosti se jeho prostřednictvím pro UKIP vyvinuly. Pokud vývoj proběhl podobně, jako jsme si popsali

v této kapitole, budeme předpokládat, že byl jednou z příčin, které pomohly UKIP k růstu.

2.2.9. Vnitřní nabídka UKIP

Pod touto možnou příčinu si spojíme tři základní složky vnitřní nabídky, tedy ideologii, vedení a organizaci strany. U ideologie jde o vytvoření vhodného ideologického rámce, který přiláká voliče. Představy o podobě tohoto rámce pro PRP strany se liší autor od autora. (Mudde, 2007, s. 259) Navíc, jak jsme si ukázali v průběhu práce, UKIP často zastává poměrně rozporuplná stanoviska. Tomu navzdory, našim úkolem bude vyzorovat, jaká témata především strana reflektuje, což již jsme vlastně částečně udělali. A jestli se tato témata potkávají s vývojem politických příležitostí a poptávkou voličstva. Kromě toho čím se strana prezentuje, je důležité také to, jak se dokáže prezentovat. Způsobů prezentace a propagace je také mnoho, velký vliv však má stále ta mediální, příslibem pro PRP strany mohou být nová média. (Mudde, 2007, s. 260)

Vedení strany, tak jak působí navenek, bývá často u PRP stran zaměřováno s osobou lídra, tomu se u PPR přisuzuje větší důležitost, než u klasických stran. (Mudde, 2007, s. 260) Pokusíme se ohodnotit jaký důsledek pro úspěch UKIP měl vývoj předsednictví strany, širšího vedení a organizace strany. Vedení strany má také vnitřní složku, schopnost řídit vývoj strany jako instituce. Úspěšný organizační vývoj je důležitý pro získání politického vlivu a vykonávání funkcí. U organizace se také většinou sleduje počet členů strany. Ke stabilizaci strany pomáhá silná členská základna a koncentrovaná lokální podpora. (Mudde, 2007, s. 265-269)

3. Hodnocení příčin vzestupu UKIP

V následující části práce se pokusím ohodnotit, jestli výše popsané jevy můžeme skutečně považovat za příčiny vzestupu strany. Členění kapitol odpovídá teoretické části. Musíme však brát v úvahu, že některé příčiny se doplňují a prolínají. Takže u příčin rozebírané v konkrétní kapitole se v důsledku logické návaznosti mohou objevit i skutečnosti týkající se příčin jiných. Též si uvědomme, že není zcela možné sestavit přesný žebříček důležitosti jednotlivých příčin, tak jak jsou zde určeny. Pravda, jistě dojdeme k tomu, že některé jsou pro vzestup strany důležitější a jiné méně. Těžko však kvantifikovat například rozdíl v účinku euroskepticismu a vnitřní nabídky UKIP.

3.1. Proces modernizace

Velká Británie prošla v minulých desetiletích množstvím změn, které obstojně zapadají do procesu modernizace, jak jsme si jej stručně popsali v teoretické části. Ford a Goodwin nám ukazují, jak se proměnila sociální struktura britské společnosti za posledních několik dekád. Dělnická třída se od roku 1964, kdy představovala téměř 50 % všech zaměstnanců, zmenšila na 29 % v roce 2012. Spolu s tím se proměnila i podoba odborů, svazy těžkého průmyslu ztratily své silné postavení ve společnosti, nahradily je odbory učitelů nebo sestřiček. Zmenšil se také počet obyvatel využívajících obecní byty, v roce 2012 to bylo pouze 10 % voličů. Od roku 1964 se snížil počet voličů bez kvalifikace o polovinu na 36 %. Pro lepší představu, v roce 1964 byl poměr dělnické třídy k střední třídě dva ku jedné. V roce 2010 se obrátil na tři ku čtyřem. To je zákonitě propojeno i se změnami ve vzdělávacím systému, v roce 1964 na každého absolventa univerzity připadalo 14 lidí, kteří ukončili vzdělání bez kvalifikace. V roce 2010 se poměr téměř vyrovnal. (Ford a Goodwin, 2014, s. 114-117) Vidíme, že došlo k přerodu na post-industriální společnost a rozšířila se střední třída, ovšem podíl dělnické třídy stále není zanedbatelný. Právě tito nekvalifikovaní voliči, kterým proces modernizace nepřinesl velké ekonomické výhody, tvoří podhoubí, ze kterého by teoreticky měla vycházet podpora pro UKIP jako populistickou radikálně pravicovou stranu.

Podívejme se, jak tomuto předpokladu odpovídá sociální složení typických voličů UKIP.² Nebo přesněji, zda se voliči strany rekrutují spíše z té sféry obyvatelstva, která zachytila proces modernizace, nebo té, která zastupuje spíše minulé pořádky. Z dotázaných, kteří podporují UKIP, bylo celých 42 % zástupců dělnické třídy, 30 % střední třídy a 27 % tvořili nemanuální pracovníci.³ To je vyšší procento dělnické třídy oproti všem třem zavedeným stranám. (Ford a Goodwin, 2014, s. 153) Podporovatelé UKIP mají také mnohem častěji nižší vzdělání, než ti kteří podporují mainstreamové

² Ford a Goodwin vycházejí z dat z Continuous Monitoring Survey (CMS) prováděného British Election Study. Mezi dubnem 2004 a dubnem 2013 bylo v rámci tohoto výzkumu vyzpovídáno celkově 124 000 voličů, z toho 5 593 voličů, kteří deklarovali, že podporovali/budou podporovat UKIP vždy v následujících parlamentních volbách. To je dostatečný počet dotázaných k relevantní analýze i poměrně dlouhý časový úsek. (Ford a Goodwin, 2014, s. 150) Důležitý je ten fakt, že se jedná o podporovatele UKIP i v parlamentních volbách, ne pouze v těch evropských. Tyto voliče budeme nazývat jako typické, skalní nebo loajální. Druhou skupinou jsou strategičtí voliči, kteří volí UKIP pouze ve volbách do Evropského parlamentu, o těch si více řekneme později.

³ Střední třídou se v tomto dělení rozumí kvalifikovaní pracovníci a manažeři na zabezpečeném pracovním místě. Nemanuální pracovníci jsou úředníci a ti zaměstnaní ve službách nemanuálního charakteru. Kategorie dělnické třídy zde zahrnuje ty, kteří se živí rukama a nezaměstnané.

strany. Pouze 24 % z nich má univerzitní vzdělání, zatímco u zavedených stran je to minimálně 40 %. (Ford a Goodwin, 2014, s. 154) Podle těchto zjištění můžeme tvrdit, že UKIP rekrutuje značnou část své podpory od poražených modernizačního procesu. Pro úplnější charakteristiku voličů UKIP je potřeba dodat následující údaje.

Stranu podporují převážně starší voliči, 57 % z nich je starších 54 let a pouze 12 % je mladších 35 let. I v záležitosti věku se tedy strana odlišuje od tří hlavních stran, u kterých věkové rozložení voličstva mnohem více odpovídá celkovému rozložení britské společnosti. (Ford a Goodwin, 2014, s. 156). Vysvětlení, proč má UKIP podporu především u starších lidí je nasnadě. Strana reprezentuje hodnoty a postoje, které jsou bližší starší části populace. Mladší generace je sociálně liberálnější, lépe přijímá etnickou rozmanitost a homosexualitu, vymezuje se méně proti imigraci a má nižší tendence přijímat myšlenky etnického nacionalismu. (Ford a Goodwin, 2014, s. 157) Navíc, vezmeme-li v úvahu změny v rozložení obyvatelstva způsobené modernizací, je zřejmé, že mezi staršími obyvateli se stále nachází početnější sociální skupina těch, kteří zastupují dřívější podobu společnosti.

Při pohledu na procento podporovatelů z etnických menšin si UKIP také vede hůře, než tři zavedené strany, přičemž jednoznačně nejvíce voličů z této skupiny získává Labouristická strana. Etnické menšiny v celkovém vzorku respondentů tvoří pouhá 2 %. V případě UKIP dosahuje podpora etnických menšin pouze 0,4 %, zajímavé je, že dokonce extrémistická BNP má o jednu desetinu procenta větší zisk. (Ford a Goodwin, 2014, s. 158) UKIP se tedy přes veškerou snahu profilovat se jako nerasistická strana, nedaří přilákat nebílé voliče. Důvodem však zřejmě nebude pouze poskvřená pověst UKIP, ale především nepřitažlivost konkrétních politik UKIP pro menšiny.

Ford a Goodwin sestavili také logistický regresní model (logistic regression model), při měření podílu šancí (odds ratio) se ještě lépe ukáže důležitost jednotlivých sociálních charakteristik podporovatelů UKIP. Bílý volič bude čtyřikrát pravděpodobněji volit UKIP, než volič jiného etnického původu, který jinak s bílým voličem sdílí všechny ostatní charakteristiky jako věk, vzdělání atd. Dále autoři spočítali, že u voliče staršího 55 let je podpora UKIP více než dvakrát pravděpodobnější, než u voliče pod touto věkovou hranicí. U ostatních položek již není převaha zkoumaných skupin tak markantní, přesto jsou výsledky nezanedbatelné. Volič, který ukončil vzdělání již v 16 letech nebo dříve bude o 53 % pravděpodobněji podporovat UKIP, než ten který postoupil ve vzdělávacím procesu dále. Dalším výsledkem tohoto modelu je, že voličem UKIP bude o 42 % pravděpodobněji muž, než

žena. Co se týče třídního zastoupení, tak volič z dělnické třídy vykazuje o 25 % větší tendenci volit UKIP, než jinak shodný volič ze střední třídy. (Ford a Goodwin, 2014, s. 161-162).

Představili jsme si zde poměrně detailní sociální rozdělení podporovatelů UKIP. Při pohledu na tyto čísla vidíme, že typický volič UKIP zapadá do profilu člověka, který pravděpodobně neprofitoval na procesu modernizace. Podpora UKIP do značné míry přichází od voličů, kteří stranu mohou vidět jako zastávce starých pořádků. Ovšem toto byla pouze sociální charakteristika typických voličů UKIP, politické a názorové motivace pro volbu strany se pokusím objasnit v dalších kapitolách. Rozhodně ne každý starší bílý muž z dělnické třídy totiž volí UKIP a naopak voliči UKIP nejsou tvořeni čistě touto skupinou.

3.2. Ekonomická dimenze

Nejen u ekonomiky, ale i u některých dalších potenciálních příčin vzestupu UKIP je vhodné si ukázat důležitost daného tématu v britské společnosti. Podívejme se pro úplnost již nyní na kompletní výsledky. Každé dva týdny je prováděn společností YouGov výzkum, kdy respondenti vybírají tři nejdůležitější témata, které podle nich musí země řešit. Následující čísla pochází z výzkumu konaného 13. až 14. dubna 2015. Tyto čísla vybírám jako aktuální hodnoty před parlamentními volbami 2015, kdy stejný předvolební průzkum YouGov přisuzoval UKIP 13 % získaných hlasů. Na prvním místě se umístila právě ekonomika, kterou vybralo 55 % dotazovaných, druhé místo získalo zdravotnictví s 50 %, třetí bylo téma imigrace s 47 %, následuje sociální zabezpečení s 26 %, poté bydlení s 20 %, vzdělání s 17 %, pak evropské téma s 16 %, až poté daně s 11 %, životní prostředí a penze shodně s 9 %, kriminalita a rodinný život taktéž shodně se 7 % a na úplném chvostu je doprava s 3 %. (YouGov, Issues 2) Samozřejmě vybrat tři nejdůležitější položky může být pro respondenty obtížné a v konečném důsledku i trochu matoucí, ovšem náskok trojice ekonomika, zdravotnictví, imigrace je velmi zřejmý. Nicméně tento průzkum je první od roku 2010, kdy se zdravotnictví dostalo na druhé místo, předtím se na prvních dvou místech objevovala pouze ekonomika a imigrace. Imigrace se po celou dobu od roku 2010, což je také období největšího růstu UKIP, držela okolo 50 %, s blížícími se volbami můžeme sledovat pozvolný nárůst tématu zdravotnictví. Přibližně do poloviny roku 2013 byla suverénně nejdůležitějším tématem ekonomika, od tohoto bodu můžeme sledovat pokles. Výsledně

se tato tři hlavní témata přibližně tři týdny před volbami v důležitosti téměř vyrovnala. (Jordan, 2015)

V celostátním kontextu je tedy ekonomika dlouhodobě důležitým tématem a není překvapivé, že v době finanční krize byla na špičce. Již víme, že voliči UKIP častěji pochází ze slabších sociálních skupin, které logicky mají větší problémy zajistit si dostatečný příjem. Typičtí voliči UKIP jsou skeptičtí v pohledu na budoucnost, pouze 12 % si myslí, že se finanční situace jejich domácnosti v následujícím roce zlepší. Ovšem v celém vzorku obyvatelstva to bylo 18 %, nálada tedy obecně není příliš optimistická. Že se finanční situace jejich domácnosti vyloženě zhorší, se domnívalo 50 % skalních voličů UKIP, průměrně tato hodnota dosáhla jen 35 %. Více voličů UKIP, než je průměr si také myslí, že Cameronova vláda hospodaří špatně. Zde jsou však velké rozdíly u zavedených stran, především voliči Konzervativců, ale i Liberálních demokratů vládě v ekonomických rozhodnutích důvěřují, naopak Labouristé jsou velmi nespokojení. (YouGov/Sunday Times)

Ford a Goodwin také dochází k závěru, že pro voliče UKIP je typický pesimismus ohledně jejich ekonomické budoucnosti. Ale podle jejich analýzy tento faktor sám o sobě není tím rozhodujícím motivem, který je vede k výběru UKIP. (Ford a Goodwin, 2014, s. 193-194) Rozhodně pak nelze jednoduše vysvětlit nárůst preferencí strany na tradiční ose levice-pravice. Podpora pro UKIP spíše kopíruje propast mezi hlavním politickým proudem podporovaným lépe finančně zajištěnými a vzdělanými voliči a nejistou dělnickou třídou, která se cítí vyčleněná ze současné politické debaty. (Ford a Goodwin, 2014, s. 270)

Sami autoři se zamýšlejí nad paradoxní povahou toho, že podpora pro UKIP přichází od dělnické třídy v časech ekonomické krize. Přitom strana nemá ucelenou ekonomickou politiku a nijak neprosazuje podporu znevýhodněným, naopak aktivisté UKIP často propagují volný trh. Možným vysvětlením je, že tito voliči již nevěří, že politická elita, tedy včetně Labouristů, je schopna vyřešit jejich ekonomické strádání. Volí tedy raději UKIP, která stojí mimo, a není vnímána jako viník této krize. (Ford a Goodwin, 2014, s. 277) Je možné, že podporou volného trhu se straně daří přitáhnout alespoň své voliče z vyšších tříd, přestože jich není příliš mnoho. K ověření této hypotézy však zatím není dostatek dat, která by zkoumala ekonomické pohnutky voličů pro volbu UKIP. V tomto směru je jistě prostor pro detailnější analýzu, které se třeba dočkáme po parlamentních volbách 2015.

Je pravda, že růst UKIP přišel po začátku velké finanční krize, nicméně nad 5 % ve volebních preferencích se strana dostává až přibližně od roku 2012, kdy už ekonomická situace začíná být opět příznivější. Zároveň platí, že typický volič UKIP je spíše skeptický ke své finanční situaci. Odkážeme-li se však na Forda a Goodwina, kteří napsali zatím konkurenčně nejdetailnější analýzu vzestupu UKIP, musíme upustit od názoru, že by ekonomický pesimismus voličů byl zásadní příčinou jejich volby. Nalézáme tedy určité zákonitosti, které pro voliče UKIP u toho tématu platí, ale jejich volba je silněji motivována jinými faktory, což si ukážeme v dalších kapitolách.

3.3. Euroskepticismus

Tento fenomén má v britské společnosti své pevné místo a nelze ho spojovat výhradně s UKIP. Pro nás však samozřejmě bude klíčové ohodnotit vliv euroskepticismu na podporu strany. Názory občanů Velké Británie na setrvání v EU se liší podle kvalifikace. V polovině 90. let minulého století podporovalo vystoupení z EU 20 až 25 procent dělnické třídy a lidí bez kvalifikace. U střední třídy profesionálů a univerzitně vzdělaných bylo toto číslo zhruba poloviční. V roce 2012 již by hlasovalo pro vystoupení z EU téměř 50 % lidí bez vzdělání, 40 % dělnické třídy a necelá čtvrtina profesionálů a vysokoškoláků. Bez ohledu na třídní zařazení, podpora odchodu z EU je vyšší u starších věkových kategorií. (Ford a Goodwin, 2014, s. 118-119) Jak vidíme, vyšší míra euroskepticismu je vlastní těm skupinám obyvatelstva, které typicky podporují UKIP a nárůst jejich podpory pro vystoupení z EU je pro stranu jistě pozitivní.

Podle Forda a Goodwina je euroskepticismus tím nejsilnějším motivem, který vede voliče k podpoře UKIP. V celkovém statistickém vzorku podporoval UKIP pouze jeden volič z dvaceti, mezi těmi nejvíce euroskeptickými to byl jeden z pěti. (Ford a Goodwin, 2014, s. 193) Populismus a nesouhlas s imigrací jsou také důležitými motivy pro podporu UKIP, nicméně první místo patří euroskepticismu. Tento primát euroskepticismu nad imigrací může být způsoben extrémně silným britským euroskepticismem nebo povahou UKIP, která byla založena jako čistě proti-evropská strana. Možným vysvětlením je také to, že v očích voličů je EU spojena s imigrací z nových členských států a ekonomickou krizí eurozóny. Evropská unie se stává ztělesněním dvou pro voliče nejdůležitějších problémů – ekonomické krize a vysoké imigrace. (Ford a Goodwin, 2014, s. 194) Jak jsme si již dříve ukázali, UKIP využívá

přesně tuto taktiku, kdy se členstvím v EU spojuje další témata a svá navrhovaná řešení podmiňuje vystoupením z EU.

Euroskepticismus je klíčovým znakem strany a základní podmínkou pro její podporu, celých 95 % voličů strany nesouhlasí se členstvím v EU. Straně se ovšem rozhodně nedaří získat všechny voliče s negativním vztahem k EU, i těch silně euroskeptických se straně podařilo přilákat pouze 16 %. K rozhodnutí volit UKIP tak musí přispívat ještě další faktory. Těmi dvěma nejsilnějšími, které odlišují euroskeptiky, kteří volí UKIP od euroskeptiků, kteří tak nečiní, jsou populismus a odpor k imigraci. Pro většinu voličů UKIP jsou vlastní všechny tyto tři motivy. (Ford a Goodwin, 2014, s. 195-196) Téma EU je s UKIP skutečně velmi pevně spjato a strana si bezesporu zaslouží svou nálepkou euroskeptická. Vidíme, že UKIP se zdaleka nepodařilo využít potenciálu celé euroskeptické skupiny voličů. Jistě, negativní pohled na členství v EU ještě nutně neznamená, že volič souhlasí i s ostatními politikami UKIP nebo zkrátka není ochoten vložit do UKIP důvěru.

Podstatný je také fakt, že téma EU nebývá obvykle při domácích volbách pro voliče jedno z nejdůležitějších. I tyto pravidlo má výjimky, v roce 1997 zařadilo Evropu mezi tři nejdůležitější témata 43 %, což znamenalo třetí místo v žebříčku relevance. (Ford a Goodwin, 2014, s. 28) V posledních několika letech, kdy došlo k největšímu růstu UKIP však platí to, že evropské téma má mezi voliči poměrně malou důležitost, v průzkumech z roku 2015 se zisk evropského tématu pohybuje okolo 17 %. (YouGov, Issues 2)

Euroskeptické názory jsou tedy zásadní podmínkou pro volbu strany. Celkem pochopitelně pak mezi podporovateli UKIP nalezneme velmi silný odpor k EU. Na druhou stranu to neznamená, že by se UKIP stala útočištěm všech nespokojených s členstvím VB v EU, to bychom se bavili ještě o mnohem výraznějším nárůstu strany. Zároveň období posledních let, kdy preference strany rostly nejvýrazněji, není obdobím, kdy by téma EU stávalo rozhodujícím. Euroskepticismus dozajista můžeme určit jako příčinu nárůstu UKIP a dokonce jako jakousi vstupní podmínku pro případného voliče UKIP. Euroskepticismus však má také své limity a není to pro UKIP, minimálně v domácích parlamentních volbách, dostačující faktor úspěchu.

3.4. Krize a populismus

Populismus společně s imigrací jsou podle Forda a Goodwina dva rozhodující znaky voliče UKIP, které doplňují euroskepticismus. Jinými slovy UKIP přitahuje euroskeptické voliče, kteří zároveň vyjadřují nesouhlas se stávajícím establishmentem a s imigrační politikou, případně alespoň s jedním z těchto faktorů. Ještě jednodušeji, euroskeptik, který nemá populistické a proti-imigrační názory pravděpodobně nebude podporovat UKIP. (Ford a Goodwin, 2014, s. 195) Toto tvrzení plně platí pro typické voliče, ne však tak výrazně u těch strategických.⁴ Obě skupiny jsou velmi silně euroskeptické, ovšem strategičtí voliči nejsou tak výrazně vyhranění proti imigraci a necítí tolik nedůvěry v zavedené strany. Ovšem i pro strategické voliče platí, že jejich populistické a proti-imigrační názory jsou o poznání silnější, než u průměrného zkoumaného respondenta. Strategičtí voliči pocházejí častěji ze střední třídy s lepším finančním zabezpečením a obvykle vyrostli v rodinách, které tradičně podporovaly Konzervativní stranu. Hlas pro UKIP v evropských volbách využívají pro vyjádření nesouhlasu se členstvím v EU, ale v domácích volbách nemají důvod zachovat UKIP věrnost. (Ford a Goodwin, 2014, s. 231) Tedy, zatímco kontinuálně UKIP posiluje získáváním stále větší skupiny svých typických voličů, v období evropských voleb se tato podpora navíc rozroste o strategické voliče, kteří se poté opět vrátí k mainstreamové straně, nejčastěji ke Konzervativcům. (Ford a Goodwin, 2014, s. 222)

Nespokojenost typických voličů UKIP se zavedenými stranami je jejich silným motivem při výběru strany. I zde však musíme mít na paměti určité podmínky této skutečnosti. Již jsme se dozvěděli, jak důležitý je pro podporu strany euroskepticismus, tato vyhraněnost vede až k tomu, že voliči s pozitivním pohledem na EU ve velké většině nevnímají UKIP jako možnou alternativu. To ani v případě, kdy nejsou spokojeni s žádnou z třech hlavních stran. Toto omezení platí i pro ostatní témata, včetně toho, když volič nesouhlasí se současnou imigrační politikou, což je skutečnost, která růst UKIP limituje. (Ford a Goodwin, 2014, s. 233-234) Podívejme se ještě, jak se celkově vyvíjí populistické názory voličů. Společnost Ipsos MORI nabízí data od roku 1997 k otázce, zda jsou voliči spokojeni s tím, jak vláda spravuje zemi. Není třeba zde vypisovat všechny hodnoty, údaje se samozřejmě každý měsíc trochu liší. Čísla současné vlády, tedy v období nárůstu podpory UKIP, nejsou vysoká, průměrně je

⁴ Tyto závěry vycházejí z výsledků průzkumu YouGov Euro Mega Poll, který zkoumal evropské volby v roce 2009. V tomto případě lze typické voliče určit jako ty, kteří v průzkumu uvedli, že budou UKIP volit také v následujících parlamentních volbách. Strategičtí voliči jsou naopak ti, kteří po hlasu pro UKIP v evropských volbách již stranu v následujících parlamentních volbách podporovat nebudou.

s počínáním vlády spokojeno něco přes 30 % voličů. Důležité je však srovnání, několik let před současnou vládní koalicí byla důvěra občanů ještě nižší. V prvních zkoumaných letech, tedy po roce 1997 bylo vnímání příznivější, ale stejně téměř nikdy nebylo spokojeno více jak 50 % občanů. (Ipsos MORI, 2015) Období růstu UKIP se tedy nekryje s extrémním poklesem důvěry ve vládnutí. Spíše můžeme tvrdit, že nespokojenost s vládou, která je právě u moci, je permanentním stavem.

Otázek zkoumajících populistické nálady společnosti je možné formulovat poměrně dost. V roce 2009 souhlasilo 54 % dotazovaných, že většina politiků je zkorumpovaná. U skalních voličů UKIP se toto číslo vyšplhalo na 75 %. (Ford a Goodwin, 2014, s. 232) V tomto případě autoři používali také průzkum YouGov, je tedy možné dohledat i výsledky z roku 2014, to se stejným tvrzením souhlasilo 38 % všech dotazovaných, údaj pro voliče UKIP bohužel není k dispozici. (YouGov, EP elections) S konstatováním, že neexistuje skutečný rozdíl mezi třemi hlavními stranami, v roce 2009 souhlasilo 46 % respondentů, u skalních voličů UKIP to bylo 76 %. (Ford a Goodwin, 2014, s. 232) V roce 2014 bylo stejného názoru 44 % všech respondentů. (YouGov, EP elections) Tyto čísla nám potvrzují předchozí tvrzení, že během posledních let nedošlo k zásadnímu celkovému posunu obyvatelstva k populistickým názorům. Nemůžeme tvrdit, že by UKIP využívala nově vzedmuté vlny populistických nálad v britské společnosti. Což neznamená, že populismus není příčinou vzestupu UKIP, strana jednoznačně oslovuje nespokojené voliče.

V souladu s tím jsou i následující fakta. Nekvalifikovaní voliči a příslušníci dělnické třídy mají dlouhodobě větší tendenci zastávat názor, že „lidé jako já nemají žádný hlas ve vládě“. V roce 2012 tento názor zastávalo téměř 40 % dělnické třídy a 16 % voličů ze střední třídy. (Ford a Goodwin, 2014, s. 127-128) Podpora pro UKIP je také výrazně silnější mezi voliči, kteří jsou nespokojeni s řešením témat imigrace a finanční krize v podání zavedených stran. Stejně tak se straně daří získat voliče, kteří nesouhlasí s řešením Labouristů ani Konzervativců v otázce kriminality, tento vliv je však nižší, což je v souladu s tím, že v posledních letech není toto téma pro voliče jedním z nejdůležitějších. Výsledky v oblastech zdravotnictví a školství nejsou tak jednoznačné, přesto platí, že v nejdůležitějších tématech voliči UKIP nedůvěřují řešením ani jedné z dvou největších stran. (Ford a Goodwin, 2014, s. 201-204)

Stručně můžeme tuto kapitolu shrnout tak, že ačkoli britská společnost neprochází jako celek extrémně silným populistickým obdobím, tak UKIP se podařilo získat podporu té části obyvatelstva, která nespokojená je. Populistické názory, které

jsou u voličů UKIP silnější než u zbytku společnosti, jsou důležitou příčinou úspěchu strany. Kritika všech zavedených stran, kterou se UKIP prezentuje, se zde potkává s náladami jejích podporovatelů.

3.5. Etnická reakce a odpor k přistěhovalectví

To, že téma imigrace, konkrétně negativní postoj k tomuto jevu, je důležitým motivem pro podporu UKIP jsem již několikrát zmínil v předchozích kapitolách. Podívejme se konkrétněji na tento odpor typických voličů UKIP k imigraci a na to, jak silným tématem je imigrace v britské společnosti. V teoretické části jsem zdůrazňoval, že UKIP propojuje svoji politiku vystoupení z EU s mnoha dalšími tématy. Speciálně u imigrace je dobré mít toto nadále na paměti, včetně toho, že je vhodné předpokládat, že k tomuto propojení v myslích části voličů skutečně došlo. U voličů UKIP toto procento bude pravděpodobně značné a není ani příliš důležité, zda se tak stalo vlivem kampaní strany nebo jinými mechanismy.

Jak již víme, poslední dobou je téma imigrace mezi třemi vůbec nejdůležitějšími v zemi a je zákonitě hodně diskutované. Nicméně nebylo tomu tak vždy, důležitost roste přibližně od nového tisíciletí. Je to zapříčiněno zvyšujícím se počtem imigrantů, čistá migrace, tedy po odečtu emigrantů odchozích ze země, byla na začátku 90. let téměř nulová, okolo roku 2005 již činila přes 200 000 migrantů ročně. (Ford a Goodwin, 2014, s. 64) Na jednu stranu je tedy pravdou, že důležitost imigrace neroste ze vzduchoprázdna, ale v důsledku reálného nárůstu míry imigrace. Poslední dostupná čísla neprokazují pokles, čistá migrace za dvanáct měsíců končících zářím 2014 činila 298 000 osob. Britských občanů opustilo zemi o 55 tisíc více, než kolik se jich vrátilo zpět, osob bez britského občanství tedy přišlo dokonce 353 000. Z tohoto čísla pocházelo 162 tisíc ze zemí EU a 190 tisíc z jiných zemí. (Migration Watch UK, Latest Statistics) Na druhou stranu, jak nás upozorňuje Duffy ve svém článku, procento obyvatel, kteří se domnívají, že míra imigrace je příliš vysoká, se v průběhu času příliš neměnilo a bylo vysoké i v časech, kdy se čistá migrace do VB pohybovala okolo nuly nebo v desítkách tisíc. (Duffy, 2014, s. 259) Spíše negativní postoj většinové společnosti k imigraci je tedy zabudován v britské společnosti pevně, ale až v posledních letech se toto téma stalo pro voliče důležitějším. Podle dat z British Social Attitudes Survey si v roce 2013 přálo 77 % dotazovaných omezit imigraci, z toho 56 % omezit výrazně. Ovšem pouze menší podíl obyvatelstva, 47 % respondentů si myslí, že

imigrace neprospívá ekonomice. Zároveň 54 % lidí, kteří si myslí, že imigrace je ekonomicky prospěšná a 56 %, kteří se domnívají, že je prospěšná kulturně, jedním dechem dodává, že je potřeba čísla imigrantů omezit. (British Social Attitudes Survey, 2014) Tyto čísla dokazují, jak je téma imigrace komplexní, ale také, že nespokojenost se současným řešením imigrace je opravdu velká. Můžeme však předpokládat, že oni lidé, kteří vnímají imigraci jako přínos, pouze jsou nespokojeni s počty příchozích nebo ti, kteří jsou pouze pro mírné omezení, nebudou razantními návrhy UKIP osloveni. Voliči UKIP se budou rekrutovat spíše z tvrdého jádra, které je zásadně proti imigraci, ať již z ideových, ekonomických nebo kulturních důvodů.

Již známe charakteristiku typického voliče UKIP, není překvapením, že sociální skupiny, které stranu častěji podporují, mají také negativnější postoj k imigraci. Má na to jistě vliv i fakt, že zástupci dělnické třídy, nekvalifikovaní pracovníci a obyvatelé narození před rokem 1946 jsou mnohem častěji toho názoru, že britská identita je tvořena na etnickém základě, nikoliv na občanském. Platí, že tito lidé, si nejčastěji myslí, že imigrace je důležitým tématem, a že by měla být velmi omezena, a že má negativní ekonomický i kulturní efekt. (Ford and Goodwin, 2014, s. 121-122) Vzdělání hraje důležitou roli při pohledu na imigraci, 60 % absolventů univerzit vnímá imigraci jako ekonomický přínos, ve zbytku populace to je pouze 31 %. Celých 85 % lidí bez kvalifikace a 88 % kvalifikovaných manuálních pracovníků si přálo omezení imigrace. Dnes již platí, že ač je nejvyšší třída k imigraci pozitivnější, tak názory nižší a střední třídy jsou velmi podobné. (British Social Attitudes Survey) Tento rozdíl ve vnímání imigrace však nelze přisuzovat čistě vlivu samotného vzdělávacího procesu. Pro nižší příjmové skupiny je charakteristická silná obava o dopad imigrace na pracovní trh. Tato intenzivně vnímaná hrozba vyšší konkurence a možné ztráty zaměstnání se pak logicky projevuje v názorech této skupiny na imigraci. Vyšší příjmové skupiny jsou zase častěji znepokojeny vlivem imigrace na veřejné služby a sociální systém, což může být překvapivé. (Duffy, 2014, s. 262) Rozdíl ve vnímání imigrace podle věku začíná být markantní přibližně od roku 2003, kdy začíná být pravidlem, že starší občané jsou imigrací více znepokojeni. Podle údajů z roku 2013, považovalo imigraci za problém téměř dvakrát více respondentů narozených před rokem 1945, než těch narozených mezi lety 1980-2000. Zároveň u poválečné generace můžeme s narůstajícím věkem pozorovat vývoj směrem k negativnějšímu postoji k imigraci. (Duffy, 2014, s. 262)

Pokusme se ještě na dostupných číslech ukázat, že pro voliče UKIP má téma imigrace velmi vysokou důležitost. V roce 2002 jmenovalo imigraci jako jedno

z nejdůležitějších témat okolo 40 % voličů UKIP, což je stejná hodnota jako u voličů Konzervativců v daném roce. V roce 2013 již se toto číslo u voličů UKIP dostalo na 69 %, zatímco u Konzervativců to bylo 44 %. To lze vysvětlit jednak větším příklonem UKIP k tématu imigrace a jednak nárůstem počtu voličů strany, pro které je imigrace stěžejní. (Duffy, 2014, s. 264) Toto vysvětlení odpovídá tomu, že v roce 2002 byla ještě UKIP zaměřena výhradně na svůj euroskepticismus.

Důležitost imigračního tématu při volbách do Evropského parlamentu 2014 dokazuje další průzkum YouGov. Ten také potvrzuje správnost závěrů o skalních a strategických voličích a to, že toto rozdělení bylo relevantní i v evropských volbách 2014. Voliči UKIP určovali, které téma pro ně bylo hlavní při jejich volbě. Celých 39 % všech voličů UKIP si stranu primárně vybralo, kvůli její proti-evropské politice, u skalních voličů to bylo 34 %. Druhá skončila s 22 % imigrace, kdy si voliči vybrali UKIP jako hlas proti současné míře tohoto jevu, u loajálních voličů tento důvod pro volbu upřednostňovalo 27 %. Následovala nespokojenost se zavedenými stranami s 14%, respektive 22 % u typických voličů. Shodně, tedy 14 % voličů dalo hlas UKIP především proto, aby vyslali vzkaz zavedeným stranám. U loajálních voličů tuto možnost zvolilo pouze 5 %. (YouGov/Sunday Times) Vidíme, že i zde skalní voliči vybrali jako nejdůležitější důvod jejich volby euroskepticismus, který stíhá nespokojenost s imigrací a se zavedenými stranami. Zde se ovšem jednalo o průzkum evropských voleb, kde chyběla například možnost odpovědět, že pro voliče byl důležitý postoj strany k domácím tématům. To mohlo být zahrnuto maximálně pod odpovědi jiný důvod, kterou zvolilo jen 1 % skalních voličů.

Podívejme se ještě na jeden průzkum, který zkoumá volby do Evropského parlamentu v roce 2014, abychom měli více informací z těchto nedávných voleb. Zde uvedené odpovědi jsou od všech voličů UKIP, data pouze pro skalní voliče nejsou k dispozici. Při rozhodování o volbě do EP byl pro voliče UKIP důležitější přístup strany k evropskému tématu, než její politiky v domácích záležitostech. Ovšem při výběru tří nejdůležitějších témat, podle kterých se voliči UKIP budou rozhodovat v následujících parlamentních volbách, se na prvním místě umístila imigrace. Do výběru nejdůležitějších tří témat ji zařadilo 70 % voličů UKIP, druhé skončilo evropské téma s 50 %, třetí ekonomika s 39 %. (Lord Ashcroft, Post-European Election Poll) Tyto výsledky jsou ovšem zkreslené tím, že pouze 51 % dotazovaných voličů UKIP uvedlo, že bude stranu pravděpodobně volit i v příštích parlamentních volbách. Zůstaneme-li u aktuálních názorů voličstva, tak zjistíme, že plán Cameronovi vlády na omezení

imigrace na desítky tisíc podporuje okolo 80 % dotázaných. Přibližně stejné procento zároveň nevěří, že se tento slib podaří splnit. Voliči UKIP dosahují ještě vyšších čísel, 94 % podporuje tento návrh a 96 % nevěří v jeho zdárné provedení. (Duffy, 2014, s. 264)

U tématu imigrace můžeme tvrdit, že minimálně v poslední dekádě vyvolává nebývalou pozornost. Ta je podpořena i vysokými čísly imigrantů z minulého roku, takže se dá přepokládat, že toto téma bude nadále ožehavé. Toho se šikovně chytla UKIP, když dokázala ve své kampani a pravděpodobně i v mysli mnoha voličů propojit téma imigrace s odporem k členství v EU. Pro menší nebo větší omezení imigrace je v současné době většina voličů. Pro voliče UKIP je téma imigrace ještě výrazně důležitější, vzhledem k striktnímu plánu strany na omezení imigrace se hlas pro UKIP rovná jeho podpoře. Imigrace po euroskepticismu a populismu završuje jakousi svatou trojici motivace voličů pro podporu strany a je jednoznačně markantní příčinou jejího růstu.

3.6. Autoritářství

Z předchozích kapitol už víme, že v dubnu 2015 mělo téma kriminality pro voliče velmi malou důležitost. Ta byla v předchozích letech vyšší, v roce 2012 byla kriminalita mezi třemi nejdůležitějšími tématy u přibližně 20 % lidí, což je však stále poměrně málo. (YouGov, Issues 2) Zmínil jsem se také, že se straně daří získat voliče, kteří nesouhlasí s řešením Labouristů ani Konzervativců v otázce kriminality.

V případě kriminality, stejně jako u dalších domácích témat jako je zdravotnictví, školství ale třeba i ekonomika pravděpodobně platí, že voliči UKIP jsou zkrátka nespokojeni se současným stavem. Jejich hlas tedy vyjadřuje spíše tuto nespokojenost a protest proti současnému stavu. Většině z nich pravděpodobně toto negativní vymezení stačí. Nabízí se ovšem i alternativní vysvětlení, proč nejsou tato domácí témata pro voliče UKIP příliš důležitá. I pro samotnou stranu byla totiž dlouhou dobu na okraji zájmu a svá stanoviska k nim příliš neprezentovala. Voliči k UKIP přicházeli na základě toho, co od strany slyšeli nejčastěji – odpor k EU, později k elitám a imigraci. V blízké budoucnosti se třeba tento stav změní, záleží na tom, jak bude strana nadále rozvíjet své domácí politiky, jak výrazně se tato sdělení dostanou k jejím voličům a jak je voliči přijmou.

Důsledkem předchozího odstavce je také nedostatek dat, neboť zatím přístup voličů UKIP k těmto domácím tématům nikdo příliš detailně nezkoumal, alespoň kam sahá má znalost. Přesto se odvážím tvrdit, že v současné době není pro voliče UKIP téma kriminality příliš směrodatné. Rozhodně se nejedná o rozhodující příčinu, která by táhla preference strany vzhůru.

3.7. Volební systém

V této kapitole musíme zachovat oddělení volebního systému pro domácí a evropské volby. V britských parlamentních volbách v roce 2010 pro UKIP hlasovalo přes 900 tisíc voličů, což byla 3,2 % všech platných hlasů. (The Economist, 2015) Toto procento je stále poměrně nízké a tato podpora nestačila ke zvolení jediného poslance za UKIP. V britském volebním systému prvního v cíli může i takto malá celostátní podpora přinést zisk alespoň malého množství mandátů. UKIP se však nedaří koncentrovat hlasy do konkrétních obvodů. Přestože v parlamentních volbách 2010 strana získala více procent než ve všech předchozích, tento nárůst nemohl straně přinést zisk křesla, neboť podpora v žádném obvodě výrazně nepřesahovala celostátní průměr. Žádný kandidát UKIP se nedokázal prosadit ani na druhé místo v některém z volebních obvodů. (Ford a Goodwin, 2014, s. 234-235) Zisk 12,6 % hlasů v parlamentních volbách 2015 lze již v případě UKIP považovat za úspěch, stranu se rozhodlo volit 3,8 milionu voličů. Tento značný nárůst obdržených hlasů však straně přinesl pouze jednoho poslance z celkového počtu šest set padesáti. (UKIP, 2015) V těchto volbách nepochybně volební systém stranu poškodil, zisk téměř tři milionů nových voličů jí přinesl navíc pouze jedno křeslo.

Platí to, co Ford a Goodwin předpovídali již před volbami, relativně rovnoměrné geografické rozložení voličů je pro UKIP nadále problémem. Typičtí voliči UKIP nejsou většinou tak silně zastoupeni v určitých obvodech, aby to stačilo k vítězství kandidáta strany. Navíc tato skupina je geograficky rozdělena, méně vzdělaná dělnická třída se vyskytuje především v městských oblastech severní a střední Anglie. Zatímco voliči důchodového věku mají silnou základnu v pobřežních oblastech jižní Anglie. Další nevýhodou je, že pokud má obvod přeci jen vhodné demografické složení pro potenciální úspěch UKIP, tak v něm bývá silně dominantní jedna ze zavedených stran. (Ford a Goodwin, 2014, s. 254-256) Strana zaznamenala výrazný pokrok alespoň v počtu druhých míst, kterých získala sto dvacet. (UKIP, 2015) UKIP tak ohrožovala

zavedené strany výrazněji, než před pěti lety. Nárůst preferencí však nebyl dostatečný a v kombinaci s příliš rovnoměrným geografickým rozložením hlasů to znamenalo neúspěch strany v počtu získaných mandátů.

Vliv volebního systému nelze omezit pouze na samotný přepočítání hlasů na mandáty. Můžeme pozorovat také psychologický efekt, který působí dlouhodobě, neboť přes nárůst preferencí je UKIP stále ve většině obvodů outsiderem. To, že volební systém v parlamentních volbách znevýhodňuje malé strany je voličům známo a podpora menší strany je pro ně obtížným rozhodnutím. Ve volebním průzkumu z října 2014, kdy podpora UKIP dosáhla 16 %, si stále 41 % dotázaných myslelo, že hlas pro UKIP v parlamentních volbách je ztracený. (Skinner a Carr, 2014, Ipsos MORI) Podle autorů je pro stranu změna k lepšímu, když v předchozích průzkumech si strana vedla ještě hůře, přesto je toto číslo stále dosti vysoké.

O poznání jiná situace panuje ve volbách do Evropského parlamentu, které jsou královskou disciplínou UKIP. Svě první evropské volby v roce 1994 ještě UKIP absolvovala před změnou volebního systému na poměrný. Neúspěch strany v tomto roce však nemůžeme objektivně spojit s volebním systémem, ale spíše s ještě naprosto minimálním vlivem strany, která byla založena o rok dříve. Není možné přesně posoudit, jak by se vývoj strany lišil, pokud by ke změně volebního systému nedošlo, každopádně od této změny již UKIP každé volby zlepšuje svou pozici. Nepopíratelně, změna volebního systému na poměrný v roce 1999 hrála klíčovou roli pro možný úspěch malých stran v evropských volbách, čehož nejlépe využila právě UKIP. Ve volbách v roce 1994 získaly tři hlavní strany 89 % všech hlasů. V roce 1999 to bylo již pouze 76 % a v roce 2009 jejich zisk klesl dokonce na 57 %, což znamenalo 71 % získaných křesel, oproti 98 % křesel v roce 1994. (Ford a Goodwin, 2014, s. 227)

V evropských volbách 2014, které byly pro UKIP rekordní, tento trend pokračoval, kdy tři zavedené strany získaly 54 % hlasů a pouze 55 % křesel, což je dáno především ziskem pouze jednoho křesla namísto jedenácti pro Liberální demokracii. Jinak oproti předchozím evropským volbám Konzervativní strana ztratila šest křesel a Labouristická zase sedm získala. Tyto volební výsledky odpovídají poznatkům teorie voleb druhého řádu, obě vládní strany si vedly hůře, ačkoliv masivní ztrátu utrpěli především Liberální demokraté. Naopak získali Labouristé a volby opanovala UKIP, v domácím kontextu stále menší strana. Otázkou ovšem je, jak do této teorie zapadají naše dřívější zjištění. Víme, že pro voliče UKIP je velmi důležitý euroskepticismus, stejně tak jako pro stranu samotnou. Tento vliv se ještě zvyšuje v evropských volbách,

kdy UKIP podporuje silná skupina strategických voličů, pro které je tento postoj strany stěžejní. Tyto hlasy pro UKIP jistě můžeme vnímat jako voličský experiment, který má vyjadřovat nespokojenost nebo vyslat signál hlavním stranám o negativním postoji k EU. (Ford a Goodwin, 2014, s. 227) Na druhou stranu, když platí, že pro voliče strany je euroskepticismus strany klíčovým motivem, nemůžeme vyloučit ani variantu, že volba strany do EP je vyjádřením autentického postoje k EU a UKIP je zkrátka stranou, která nejlépe reprezentuje názory voliče. To by potvrzovaly výsledky povolebního průzkumu, kde 79 % voličů UKIP v evropských volbách 2014 uvedlo, že postoj strany k EU byl důležitým důvodem pro jejich volbu, což je více, než u ostatních zkoumaných stran. Další odpovědi však vyvrací, že by postoj UKIP k evropskému tématu byl tím jediným rozhodujícím faktorem. Celých 60 % těchto voličů UKIP zároveň odpovědělo, že jejich volba byla do značné míry ovlivněna tím, že chtěli ukázat svou nespokojenost se stranou, kterou obvykle volí. A 62% těchto voličů zvolilo UKIP také jako protest proti všem zavedeným stranám. (Lord Ashcroft, Post-European Election Poll) Vidíme, že pro voliče UKIP je při evropském hlasování jejich postoj k EU důležitý a je pravděpodobné, že strana skutečně reprezentuje jejich postoj k EU. Nebylo by vhodné interpretovat podporu pro UKIP jako pouhou součást domácí politické hry. Na druhou stranu, voliči svůj negativní postoj k EU prolínají i s vyjádřením své nespokojenosti s domácí politikou. Pro voliče UKIP a především pak ty strategické jsou evropské volby vítanou příležitostí, kde mohou zkombinovat v jednom hlasu autentický nesouhlas s EU a zároveň poslat touto volbou protestní zprávu zavedeným stranám.

Britský volební systém prvního v cíli je pro UKIP dlouhodobě limitující. Extrémně silný nepoměr mezi počtem obdržených hlasů a získaných mandátů však můžeme pozorovat až u voleb v roce 2015. Domácí volební systém je tedy spíše příčinou neúspěchu, než úspěchu UKIP. Naopak poměrný volební systém ve volbách do EP stranu nelimituje při zisku mandátů. Navíc evropské volby poskytují UKIP skvělou příležitost k prosazení své euroskeptické povahy. Svou roli hraje i menší důležitost těchto voleb, kdy se voliči nebojí volit jinou stranu, než v domácích volbách. Ovšem pohnutky voličů jsou často spíše smíšené, když volí UKIP jednak jako svého euroskeptického zástupce v EP a jednak tento hlas využívají jako protest vůči situaci na domácí politické scéně.

3.8. Vývoj stranické soutěže

Jak jsem uvedl v teoretické části, vývoj stranické soutěže je propojen se změnami celé společnosti a procesem modernizace. Jednou ze změn je jiné třídní rozložení britské společnosti. Zde můžeme navázat informací, že v prvních poválečných desetiletích to byla právě silná třídní příslušnost v kombinaci s vysokou mírou stranické identifikace, jež zajišťovaly ve VB stabilní systém dvou stran a nízkou voličskou volatilitu. Od 70. let se tato silná identifikace se stranou vytrácí, stejně jako třídní příslušnost přestává být určujícím faktorem volebních preferencí jedince. (Robinson, 2010, s. 102-108) Samotný faktor slabého stranictví neznamena pouze fluktuaci mezi hlavními stranami, ale také pravděpodobnější přesun voliče k některé z malých stran. Robinson uvádí příklad propadu podpory Labouristů po roce 2005, jako ukázkou, že voliči všech tříd jsou schopni přesunout své hlasy i ke stranám jako je UKIP nebo BNP. (Robinson, 2010, s. 116)

Strany samotné svým vývojem zareagovaly na změnu rozložení britské společnosti a uzpůsobily svou pozici. Labouristická strana se v 90. letech minulého století posunula vstříc střední třídě, která zastává sociálně liberální názory. Strana pod vedením Tonyho Blaira a později Gordona Browna opustila silně socialistické ideje a zaměřila se na téma zkvalitnění veřejných služeb, které rezonuje u všech voličů. Tato strategie skutečně vedla k volebním úspěchům, vedlejším účinkem ovšem bylo odcizení se strany svým dříve tradičním voličům z dělnické třídy. Reálným dopadem bylo, že miliony těchto voličů se stáhli z politického života a přestali volit. (Ford a Goodwin, 2014, s. 128-130) Podobnou cestu ke středu, pouze z druhé strany politického spektra absolvovala Konzervativní strana pod vedením Davida Camerona. Ta zaujala středo-pravou pozici a zakomponovala do svého programu sociálně liberální body k získání hlasů vzdělané střední třídy a menšin. Konzervativci nepodnikli kroky k zisku bílé dělnické třídy opuštěné Labouristy. Výsledky koaličního vládnutí Konzervativců a Liberálních demokratů také neuspokojily představy této skupiny voličů, ti tak ztratili důvěru ve všechny zavedené strany. (Ford and Goodwin, 2014, s. 132-136) Došlo tedy ke konvergenci dvou hlavních stran, která způsobila jejich odcizení se té části voličů, která si později našla cestu k UKIP.

V teoretické části jsem hovořil o tzv. nikách, obecně lze říci, že UKIP ztráty identifikace voličů s některou z tradičních stran využila. Od nového tisíciletí vzrostla důležitost imigračního tématu, které je pro UKIP klíčové a které můžeme označit za rozhodující niku, která se objevila v politickém soutěžení. Nicméně tématem číslo jedna

v britské společnosti byla v posledních letech ekonomika, ačkoliv se její důležitost s odstupující krizí zmírňuje. Každopádně, ve Velké Británii nedošlo k situaci, kdy by sociálně-kulturní štěpení předčilo v důležitosti ekonomické štěpení. Téma kriminality nebo rodinné politiky nepatří v současnosti mezi nejdůležitější a ani strana samotná jim nevěnuje extrémně zvýšenou pozornost. UKIP ze sociálně-kulturních témat jednoznačně profituje na svém postoji k imigraci, ovšem s tím omezením, že odpor k imigraci je podporován také ekonomickými motivy.

Niky vznikají snadno, pokud zavedené strany neumějí nebo nechtějí zareagovat na zvýšenou důležitost tématu, v našem případě imigrace. S tím úzce souvisí vliv, který UKIP má na chování hlavních stran. Imigrace je v současnosti ožehavým tématem, takže strany by jednoznačně musely reagovat i bez přítomnosti UKIP. Na druhou stranu, hlavní strany mohou zvážit kroky k napodobení strategie UKIP, pokud vidí, že má u veřejnosti úspěch. V případě imigrace se straně skutečně povedlo část voličů přesvědčit, že UKIP je stranou, která nabízí nejlepší řešení. To si podle posledních předvolebních čísel z průzkumu, který proběhl v polovině dubna 2015, myslelo 20 % dotázaných, což je číslo přibližně na úrovni dvou hlavních stran. (Ipsos MORI, Best Party On Key Issues) Jedná se o vysoké číslo především v kontrastu s dvěma dalšími důležitými tématy. V otázce zdravotnictví a ekonomiky vnímají řešení UKIP jako nejlepší shodně pouze 3 % respondentů. Jediným dalším tématem, kde se UKIP podařilo získat vysokou důvěru veřejnosti je EU s 18 %, což je pouze o něco méně, než u dvou hlavních stran. (Ipsos MORI, Best Party On Key Issues)

Témata imigrace a Evropské unie jsou prozatím jediné, kde zavedené strany mají motivaci reagovat na postoje UKIP. Ovšem ani v těchto tématech UKIP své protivníky výrazně nepředčila, strany tedy nemusí propadat panice. Přesto již s UKIP není možné jednat jako s nedůležitým hráčem a tak můžeme pozorovat první akce zavedených stran, které viditelně reagují na vzestup UKIP. Tyto kroky pak působí populisticky, typickým příkladem je například omluva Labouristů za umožnění masové imigrace nebo slib Davida Camerona o uskutečnění referenda o setrvání VB v EU. (The Economist, 5th April 2014, s. 35) David Cameron musí také bojovat se zneklidněním části své strany, v rámci vnitrostranického souboje přislíbil například pokus o projednání podmínek volného pohybu osob v rámci EU. Ed Miliband zase vyřkl nejasný slib ohledně omezení dávek pro imigranty. (The Economist, 18th October 2014, s. 18) Ani Labouristé se nevyhnou vnitřním neshodám, ve straně existuje štěpení na liberálně progresivní křídlo, které chce zachovat globalizační a imigrační politiku a na tradičnější křídlo, které

nechce ztratit kontakt s dělnickou třídou. (Kaufman, 2014, s. 248) Prozatím s asi nejradikálnějším prohlášením přišel opět David Cameron, když se zavázal snížit čistou migraci na desítky tisíc, což se nepodařilo. V reakci na tento neúspěch v rámci parlamentní předvolební kampaně 2015 slíbil kontrolovanou a spravedlivou imigrační politiku. Nižší imigrace z EU chce Cameron dosáhnout omezením sociálních výhod a vyhoštěním imigrantů, kteří si do půl roku nebudou schopni sehnat práci. (Reuters, 2015)

Ve vývoji stranického systému došlo k pohybům, které zanechaly určitou skupinu voličů nespokojenou a s pocitem, že ani jedna z hlavních stran je již nereprezentuje. To nepochybně nahrálo UKIP do karet a umožnilo jí to zacílit na tyto voliče. Největší příležitostí, která se ve stranické soutěži objevila, byla zvýšená důležitost imigračního tématu. Toto téma se UKIP podařilo nejen umně propojit s tématem EU, ale strana dokázala také přesvědčit nezanedbatelnou část veřejnosti o správnosti svých řešení. V důsledku toho a obecné nespokojenosti s mírou imigrace jsou i zavedené strany nepřímě tlačeny k revizi svých imigračních politik.

3.9. Vnitřní nabídky UKIP

V předchozí kapitole jsme si již ukázali změnu v postavení hlavních dvou stran, která měla za následek zanechání určité skupiny voličů mimo jejich dosah. UKIP dokázala svým vývojem šikovně tyto voliče, které v práci označuji za typické, získat a rozšířit své působení. Strana prodělala změnu z proti-evropské nátlakové skupiny na radikálně pravicovou stranu. Do roku 2009 se strana zaměřovala na střední třídu a euroskeptické voliče, především z jižních regionů, kteří tradičně podporovali Konzervativní stranu. Ti byli nespokojeni po přijetí Maastrichtské smlouvy a pro UKIP vznikla možnost oslovit je svým tvrdým euroskepticismem. (Ford a Goodwin, 2014, s. 108) V roce 2009 strana vědomě změnila svou strategii a zaměřila se více na znevýhodněné voliče. Ty, kteří historicky podporovali spíše Labouristy, ale postupně se stali nevoliči nebo hledali zastání u BNP. Tyto, povětšinou bílé zástupce dělnické třídy začala UKIP přitahovat tím, že rozšířila svůj původně jednostranně zaměřený program o nacionalistickou, proti-imigrační a populistickou politiku. Tento apel cílí také na členy dělnické třídy, kteří podporovali Konzervativce za vlády M. Thatcherové, ale směřování strany pod Davidem Cameronem jim není blízké. (Ford a Goodwin, 2014, s. 108)

V poslední době se UKIP prezentuje stručnou a jednoduchou politikou, nedostatek ucelené ideologie nemusí být v současné soutěži politických stran vyloženým nedostatkem. Naopak jednoduché sdělení strany je efektivní, stačí úderná hesla, jako dost bylo imigrace, členství v EU a kosmopolitních liberálních elit. Vedení strany si je vědomo, že největší voličský potenciál leží v těchto nespokojených voličích a cílí na tuto skupinu, která před nástupem UKIP často se zapřením volila BNP. (Ford a Goodwin, 2014, s. 272-274) Ideologický vývoj strany jí dokázal získat velkou část voličů, na které se rozhodla zacílit. A podle Forda a Goodwina stále existuje potenciál pro růst preferencí strany i s její současnou agendou. Počet voličů, kteří jsou euroskeptičtí, odmítají imigraci a zároveň jsou nespokojení se současnou politickou reprezentací, dosahuje až 25 %. (Ford a Goodwin, 2014, s. 278-279)

Již jsem se zmínil o tom, že UKIP v podstatě není alternativou pro voliče s pozitivním náhledem na EU. Dalším velkým limitem pro další případný rozvoj UKIP je dosavadní nedostatečné seznámení veřejnosti s řešeními domácích témat v podání strany. Tím pádem je UKIP v očích většiny voličů v podstatě mimo při tak důležitých otázkách, jako je ekonomika nebo zdravotnictví. Pro parlamentní volby 2015 strana připravila již poměrně obsáhlý volební manifest s rozsahem 76 stran, kde v pořadí prvními rozebíranými tématy jsou ekonomika, imigrace a zdravotnictví. (UKIP Manifesto, 2015) UKIP evidentně chápe, že pokud chce navyšovat počet svých potenciálních voličů, musí pro domácí volby rozšířit své působení na všechny relevantní oblasti. Před volbami 2015 strana ještě zůstala pro většinu voličů, včetně těch vlastních, stranou proti-evropskou, proti-imigrační a protestem proti zavedeným stranám. Pokud však strana dokáže udržet alespoň současnou podporu a nezhroutí se, je možné, že v dalším volebním období již dokáže oslovit své voliče mnohem širším záběrem. Samozřejmě, politiky UKIP se nikdy nezalíbí všem voličům, rozšíření agendy by však mohlo straně přinést alespoň částečné rozšíření voličské základny na další sociální vrstvy.

O pár odstavců výše jsem uvedl, že politické sdělení UKIP bylo často jednoduché, čemuž odpovídala i prezentace strany. Stejně jako nekomplikované sdělení, i jednodušší kampaň, která vypadá spíše amatérsky, může na některé voliče působit pozitivně svou upřímností. Tato jednoduchost se však snadno stává zastrašovací a agresivní kampaní. Například, když UKIP varovala před 26 miliony nezaměstnaných Evropanů, kteří údajně chtějí vzít Britům práci. (Martin a Smith, 2014, s. 1) V nejnovějším volebním manifestu 2015 sice stále najdeme propagaci podobného typu,

postoj UKIP k imigraci nebo EU není o nic méně kritický. Ovšem oněch 76 stran není zaplněno pouze obrázky a zkratkovitými body, nýbrž poměrně podrobnými návrhy řešení jednotlivých otázek. Reálná implementace všech těchto návrhů v praxi je už samozřejmě jiná kapitola. Každopádně v kultivaci své vlastní prezentace ušla strana dlouhou cestu. Za úspěch v komunikační strategii UKIP můžeme považovat také to, že v období od prvního ledna do prvního května 2015 měla strana na svém facebookovém profilu nejvyšší aktivitu uživatelů ze všech britských politických stran. (Dhara Ranasinghe, 2015)

Organizační vývoj strany, včetně změn v jejím vedení je již dostatečně podrobně popsán hned v první kapitole této práce. Vývoj byl po dlouhou dobu poměrně komplikovaný. Největším problémem strany bylo, že nedokázala využít efektu svého úspěchu v evropských volbách, který přináší mimo jiné zvýšenou mediální pozornost. Jednou příčinou byly vnitřní spory a časté změny vedení. Druhou byla příliš vyhraněná a nevyvážená politika strany, to se změnilo až po roce 2010 pod vedením Nigela Farage. (Ford a Goodwin, 2014, s. 232-233) Po úspěchu v evropských volbách 2014 pokračovalo klidnější období, alespoň co se organizační struktury strany týče. Samozřejmě UKIP je neustále pod palbou kritiky od svých oponentů, nepřišel však žádný zásadní skandál, který by stranu před parlamentními volbami poškodil. Předvolební preference strany se od vrcholu v roce 2014 spíše mírně snižovaly, jinak ovšem strana vzhledem ke své historii vstupovala do parlamentních voleb v stabilním stavu a pod vedením silného lídra. UKIP se kromě své agendy podařilo rozšířit také své řady. Na začátku roku 2015 měla strana přibližně 42 tisíc členů, což je oproti začátkům rozhodně velký posun. Je to zhruba o dva tisíce méně, než mají Liberální demokraté a přibližně na úrovni Strany zelených, nejedná se tedy ani o mimořádně vysoké číslo. (Mason, 2014) K upevnění organizační struktury straně pomohl větší důraz na budování lokální podpory. Po roce 2010 UKIP pochopila, že v doplňovacích volbách musí začít uplatňovat výhodnější strategii. Tedy zaměření se na domácí témata, především imigraci, zvolení vhodného kandidáta a kampaně uzpůsobené konkrétnímu obvodu. Ve stejný čas strana začala vést seriózní kampaň v místních volbách, což přineslo v některých oblastech výsledky, přičemž zásadní úspěch přišel v roce 2013. (Ford a Goodwin, 2014, s. 249-253)

Vnitřní nabídka UKIP byla přibližně do roku 2010 limitovaná na úzkou skupinu voličů, čemuž odpovídaly i zisky strany. Tuto situaci straně ještě ztěžovaly její časté vnitřní spory, které srážely i úspěchy strany v evropských volbách. Po tomto období

přichází rozšíření nabídky, především o imigrační politiku a kritiku zavedených stran. Tím se straně podařilo získat širší podporu voličů, pro které jsou právě tyto dvě, respektive tři témata důležitá. Toto období růstu je také charakteristické větší stabilitou ve vnitřní organizaci strany i snahou o obecně profesionálnější přístup k rozvoji a prezentaci strany.

Závěr

Práce došla ke svému cíli, kterým bylo identifikovat a zhodnotit příčiny vzestupu UKIP, zde je stručný přehled výsledků tohoto zkoumání. Ve Velké Británii proběhl modernizační proces, který však nezasáhl veškeré obyvatelstvo. Skupina obyvatel, která na tomto procesu ekonomicky neprofituje nebo jím zůstala nezasažena, jako v případě starších lidí, představuje typické podporovatele UKIP. Tato proměna společnosti utvořila příhodné podmínky pro růst strany, důvody pro volbu UKIP jsou však komplexnější.

Znakem typických voličů UKIP je jejich nespokojenost s vlastní ekonomickou situací, což však není rozhodujícím motivem pro jejich rozhodnutí volit UKIP. Tím je spíše celková nespokojenost se současnou politickou reprezentací a stavem věcí veřejných, která je vede k volbě UKIP jako alternativy k zavedeným stranám. Tato nespokojenost je u většiny voličů UKIP doplněna negativním postojem k Evropské unii a imigraci. Toto vyjádření by bylo mírně nepřesné, je to euroskepticismus, který je nejzákladnější charakteristikou typického voliče UKIP, což zcela odpovídá programu a aktivitám strany. Kromě typických voličů UKIP lze hovořit ještě o voličích strategických. Ti se od typických voličů, kteří podporují stranu i v domácích parlamentních volbách příliš neliší. Jejich euroskepticismus je přirozeně také velmi silný, nicméně jejich znepokojení z imigrace a počínání zavedených stran je slabší. Jejich motivace volit UKIP v evropských volbách při těch domácích upadá. Důvodem je také to, že evropské téma není při britských parlamentních volbách příliš důležité. Toto základní sdělení UKIP je tím pádem v domácích volebních kláních odsunuto spíše na vedlejší kolej. Strana však ve svém programu chytře propojila svůj odpor k EU s tématem imigrace, které je naopak v současné době jedno z nejvýznamnějších. Přinejmenším mírné znepokojení se současnou mírou imigrace je příznačné pro většinu britské společnosti. U typického voliče UKIP však můžeme pozorovat mnohem

výraznější obavy z imigračního procesu. Proti-imigrační postoje strany a jejich voličů jsou jednoznačně třetí významnou příčinou vzestupu UKIP.

Jiná témata, která vstupují do domácí politické soutěže, již podle poznatků této práce nemůžeme označit za podstatné pro růst podpory strany. Tato skutečnost, že se UKIP prozatím nepodařilo získat důvěru voličů v tak důležitých tématech jako je ekonomika nebo zdravotnictví, velmi limituje další potenciální růst UKIP v britských parlamentních volbách. Dalším faktorem, který má negativní vliv na úspěch UKIP a který významně omezil počet získaných mandátů v britských parlamentních volbách 2015, je volební systém. Naopak poměrný volební systém užívaný při volbách do Evropského parlamentu umožnil straně její počáteční úspěchy, přičemž evropské volby stále přinášejí UKIP o poznání výraznější zisky. Vraťme se zpět k domácí volební soutěži, vývoj dvou hlavních britských stran směrem ke středu a k sociálně liberálnější politice způsobil jejich odcizení se některým voličů. Ti z nich, kteří se již necítili reprezentováni ani jednou ze zavedených stran a byli osloveni kritickým sdělením UKIP, euroskeptickou a proti-imigrační povahou strany, jsou motorem jejího růstu. Téma imigrace je největší politickou příležitostí, která se v nedávné minulosti objevila v britské stranické soutěži. UKIP se podařilo jí poměrně dobře využít, když si u relativně velké části společnosti vybudovala pozici strany, která nabízí nejvhodnější řešení.

Vliv vnitřní nabídky na úspěch UKIP prošel značným vývojem, v ranější fázi své existence prošla strana mnoha organizačními zemětřeseními. V posledních letech pod vedením Nigela Farage působí strana o poznání stabilnějším dojmem, což je jistě pro růst preferencí příhodnější stav. Avšak důležitější podmínkou, která umožnila vzestup strany, bylo rozšíření dříve pouze striktně euroskeptického programu strany o kritiku současné politické reprezentace a téma imigrace. Před parlamentními volbami 2015 se strana pokusila jít dále a reflektovat i další domácí témata. Tímto směrem bude UKIP pravděpodobně pokračovat. Zda se jí podaří postupně získat další voliče svým širším záběrem a to, jak strana organizačně zvládne období po volbách 2015, bude velmi důležité pro její další vývoj.

Úvodní předpoklady o hlavních příčinách vzestupu UKIP se potvrdily. Také se ukázalo, že opravdu zásadní příčiny vzestupu vycházející z postojů voličů strany jsou pouze tři. Tyto příčiny do značné míry odpovídají teorii PRP stran, specifický je extrémně silný euroskepticismus UKIP. Nepotvrdilo se, že by podpora strany byla výrazněji motivována autoritářskými politikami strany, těžko také určit přesnou intenzitu nativismu strany i voličů, odpor k imigraci je často ekonomický. Platí tedy to,

na co jsem upozorňoval již v úvodu, že UKIP nezapadá do teorie PRP stran ideálně. Přesto využití tohoto teoretického rámce považuji za vhodné, neboť nám umožnil zhodnotit všechny relevantní příčiny vzestupu strany. Včetně těch, které by bylo nutné zahrnout, ať už by klasifikace strany byla jakékoliv, jako volební systém, vývoj stranické soutěže nebo vnitřní nabídka strany.

Summary

The key findings of this bachelor thesis can be summarized shortly. Three main causes of the rise of the UKIP are Euroscepticism, populism and anti-immigration nature of the UKIP. The most widespread characteristic of typical UKIP voter is his or her negative position towards EU supported by disillusionment with established parties and/or strong disagreement with current immigration policies in the UK. We can identify some fertile conditions that made the shift of these dissatisfied voters towards UKIP more likely. Long-term socio-economic changes had left some groups of population behind so they did not profit from this process which makes them angry. Also the development of the policies of two main British parties left some voters without their traditional representation.

British voting system plays an important role in final results of UKIP. Especially in last Westminster elections in 2015 the first-past-the-post system caused a big harm to UKIP. While in the European elections the proportional system is not an obstacle to smaller parties. That was suitable for UKIP which started its evolution as a tiny strongly Eurosceptic party. Around the year 2009 party had widened its message to the current stage which provided it with further gains.

Použitá literatura

Knihy

BETZ, Hans-George. (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St. Martin's Press. 226 s.

FORD, Robert; GOODWIN, Matthew. (2014). *Revolt on the Right: Explaining support for the radical right in Britain*. New York: Routledge. 318 s.

KOPEČEK, Lubomír. (2005). Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. V: STRMISKA, Maxmilián; HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK Lubomír a kol. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha:Portál. s. 9-54.

LEONARD, Dick; MORTIMORE, Roger. (2005). *Elections in Britain: voter's guide*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 281 s.

MUDDE, Cas. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: University Press. 385 s.

ROBINSON, Chris. (2010). *Electoral systems and voting in the United Kingdom*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 222s.

Odborné články

ABEDI, Amir; LUNDBERG, Thomas Carl. (2009). Doomed to Failure? UKIP and the Organisational Challenges Facing Right-Wing Populist Anti-Political Establishment Parties. *Parliamentary Affairs*. Vol. 62, No. 1, s. 72-87.

BETZ, Hans-George; JOHNSON, Carol. (2004). Against the current – stemming the tide: the nostalgic ideology of the contemporary radical populist right. *Journal of Political Ideologies*. Vol. 9, No. 3, s. 311-327.

BRETT, William. (2013). What's an Elite to Do? The Threat of Populism from Left, Right and Centre. *The Political Quarterly*. Vol. 84. No. 3, s. 410-413.

CURTICE, John. (2014). Messages from the voters: The 2014 local and European elections. *Juncture*. Vol. 21, Issue 1, s. 77-81.

DUFFY, Bobby. (2014). Perceptions and Reality: Ten Things We Should Know About Attitudes to Immigration in the UK. *The Political Quarterly*. Vol. 85, No. 3, s. 259-266.

FORD, Robert; GOODWIN, Matthew; CUTTS, David. (2012). Strategic Eurosceptics and polite xenophobes: Support for the United Kingdom Independence Party in the

- 2009 European Parliament elections. *European Journal of Political Research*. Vol. 51, s. 204-234.
- FORD, Robert; GOODWIN, Matthew. (2014). Understanding UKIP: Identity, Social Change and the Left Behind. *The Political Quarterly*. Vol. 85, No. 3, s. 277-284.
- GEDDES, Andrew. (2014). The EU, UKIP and the Politics of Immigration in Britain. *The Political Quarterly*. Vol. 85, No. 3, s. 289-295.
- HAVLÍK, Vlastimil; PINKOVÁ, Aneta. (2012). Populisté, protestní strany, outsideři? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran. *Rexter*. Vydání 02/2012, s. 121-153.
- HAWKINS, Kirk; RIDING, Scott; MUDDE, Cas. (2012). *Measuring populist attitudes*. Dostupné na http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1118&context=cas_mudde
- HAYTON, Richard. (2010). Towards the Mainstream? UKIP and the 2009 Elections to the European Parliament. *Political Studies Association*. Vol. 30 (1), s. 26-35.
- KAUFMAN, Eric. (2014). Introduction: The Politics of Immigration: UKIP and Beyond. *The Political Quarterly*. Vol. 85, No. 3, s. 247-250.
- KESSEL, van Stijn. (2013) A Matter of Supply and Demand: The Electoral Performance of Populist Parties in Three European Countries. *Government and Opposition*. Vol. 48, s. 175-199.
- LYNCH, Philip; WHITAKER, Richard. (2011). Explaining Support for the UK Independence Party at the 2009 European Parliament elections. *Working paper*. Dostupné na <https://www2.le.ac.uk/departments/politics/documents/centre-right/UKIPvoteworkingpaper-1.pdf>.
- LYNCH, Philip; WHITAKER, Richard; LOOMES, Gemma. (2012). The UK Independence Party: Understanding a Niche Party's Strategy, Candidates and Supporters. *Parliamentary Affairs*. Vol. 65, Issue 4, s. 733-757.
- MARTIN, Keir; SMITH, Katherine. (2014). UKIP and the rise of populist politics. *Anthropology Today*. Vol. 30, No. 3, s. 1-2.
- MASON, Rowena. (2015). Greens close to overtaking Ukip and Libdems in number of members (online). *The Guardian* (online). Dostupné na <http://bit.ly/1B4UhgO>.
- MUDDE, Cas. (2010). *The populist radical right: A pathological normalcy*. Dostupné na <http://www.eurozine.com/pdf/2010-08-31-mudde-en.pdf>.
- MUDDE, Cas. (2014). *The Far Right and the European Elections*. Dostupné na http://works.bepress.com/cas_mudde/75/.

PAINTER, Anthony. (2013). Democratic stress, the populist signal and extremist threat: A call for a new mainstream statecraft and contact democracy. *Policy network*. Dostupné na <http://www.policy-network.net/publications/4357/Democratic-stress-the-populist-signal-and-extremist-threat->.

REIF, Karlheinz; SCHMITT, Hermann. (1980). Nine second order national elections – A conceptual framework for the analysis of european election results. *European Journal of Political Research*. 8, s. 3-44.

RYDGREN, Jens. (2005). Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research*. Vol. 44, s. 413-437.

SUTCLIFFE, John B. (2012). The Roots and Consequences of Euroscepticism: An Evaluation of the United Kingdom Independence Party. *Geopolitics, History, and International Relations*. Vol. 4 (1), s. 107-127.

TAGGART, Paul; SZCZERBIAK, Aleks. (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*. Vol. 43, No. 1, s. 1-27.

TOURNIER-SOL, Karine. (2014). Reworking the Eurosceptic and Conservative Traditions into a Populist Narrative: UKIP's Winning Formula? *Journal of Common Market Studies*. Vol 53, Issue 1, s. 140-156.

TREIB, Oliver. (2014). The voter says no, but nobody listens: causes and consequences of the Eurosceptic vote in the 2014 European elections. *Journal of European Public Policy*. Vol. 21, No. 10, s. 1541-1554.

Webové zdroje a periodické články

BBC News. (2014). UKIP gains first elected MP with Clacton win (online). Dostupné na <http://www.bbc.com/news/uk-politics-29549414>.

BBC News. (2014). Rochester: Farage looks to more UKIP gains after success (online). Dostupné na <http://www.bbc.com/news/uk-politics-30140747>.

BBC News. (2015). Nigel Farage resigns as UKIP leader as the party vote rises (online). Dostupné na <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32633719>.

BRITISH SOCIAL ATTITUDES SURVEY. (2014). More than 3 in 4 want reduction in immigration: But fewer now believe immigration is bad for UK economy (online). Dostupné na <http://www.natcen.ac.uk/news-media/press-releases/2014/january/more-than-3-in-4-want-reduction-in-immigration/>.

DOREY, Pete. (2013). Britain's relationship with Europe could bring about the downfall of David Cameron. *LSE European Politics and Policy Blog* (online). Dostupné na <http://eprints.lse.ac.uk/49286/>.

EUROPEAN PARLIAMENT. (2014). European Elections (online). Dostupné na http://www.europarl.org.uk/en/your_meps/european_elections.html.

FORD, Robert (2013). UKIP's rise is not just a problem for the Conservatives – they are emerging as the party of choice for disaffected and angry voters from all parties. *LSE British Politics and Policy Blog* (online). Dostupné na <http://eprints.lse.ac.uk/48487/>.

HUNT, Alex. (2014). UKIP: The story of the UK Independence Party's rise. *BBC news* (online). Dostupné na <http://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073>.

IMIGRATION WATCH UK. (2014). Latest Immigration Statistics (online). Dostupné na <http://www.migrationwatchuk.org/latest-immigration-statistics>.

IPSOS MORI. (2015). Best Party On Key Issues: Asylum and Immigration (online). Dostupné na <https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/19/Best-Party-On-Key-Issues-Asylum-and-Immigration.aspx?view=wide>.

IPSOS MORI. (2015). Political Monitor: Satisfaction Ratings 1997-Present (online). Dostupné na <https://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/88/Political-Monitor-Satisfaction-Ratings-1997Present.aspx?view=wide>.

JORDAN, William. (2015). Health overtakes immigration as an issue for voters (online). *YouGov* (online). Dostupné na <https://yougov.co.uk/news/2015/04/15/health-tops-immigration-second-most-important-issu/>.

LYNCH, Philip; WHITAKER, Richard; CLEMENTS, Ben. (2013). The low salience of European integration for British voters means that UKIP will have to expand their platform to gain more support. *LSE European Politics and Policy Blog* (online). Dostupné na <http://eprints.lse.ac.uk/50187/>.

RANASINGHE, Dhara. (2015). This UK political party is winning on facebook (online). *CNBC* (online). Dostupné na <http://www.cnbc.com/id/102640165>.

REUTERS. (2015). UK's Cameron pledges controlled immigration policy if re-elected (online). Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2015/04/02/us-britain-election-debate-immigration-idUSKBN0MT2GK20150402>.

SKINNER, Gideon; CARR, Harry. (2014). Voting UKIP no longer seen as a wasted vote, as the party reaches its highest ever vote share. *Ipsos Mori Political Monitor – October 2014* (online). Dostupné na: <http://bit.ly/1F40NqW>.

SPARROW, Andrew. (2010). Nigel Farage returns as Ukip leader. *The Guardian* (online). Dostupné na <http://www.theguardian.com/politics/2010/nov/05/nigel-farage-elected-ukip-leader>.

TAGGART, Paul. (2012). Populism has the potential to Demage European democracy, but demonising populist parties is self-defeating. *LSE European Politics and Policy Blog* (online). Dostupné na <http://bit.ly/U9KJXY>.

THE ECONOMIST. (2014). The pinstriped proletarian: What other politicians should and should not learn from Nigel Farage. *5th April 2014*, s. 35.

THE ECONOMIST. (2014). Farage against the machine. *18th October 2014*, s. 16.

THE ECONOMIST. (2015). Britain's election 2015: seats-to-votes calculator (online). Dostupné na <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/05/britain-s-election-2015-seats-votes-calculator>.

UKIP. Manifesto 2014. Create an earthquake (online). Dostupné na <http://bit.ly/1huhLh6>.

UKIP. (2014). Politics for People: What a UKIP Government will do (online). Dostupné na http://www.ukip.org/policies_for_people.

UKIP. (2014). What We Stand For (online). Dostupné na <http://www.ukip.org/issues>.

UKIP. (2014). UKIP Migration spokesman Steven Woolfe responds to UCL report (online). Dostupné na <http://bit.ly/13Op3f6>.

UKIP. (2015). Manifesto 2015. Believe in Britain (online). Dostupné na <http://www.ukip.org/manifesto2015>.

UKIP. (2015). On the up: Where UKIP is set to make gains over the next 5 years (online). Dostupné na <http://bit.ly/1ctC1Dy>.

YOUNGOV. (2014). European Parliament elections: 2009-2014 trends (online). Dostupné na https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/xj26ho1jhx/EP-trends-2009-14.pdf.

YOUNGOV. (2015). Issues 2: Most important now + Most important your family (online). Dostupné na <http://bit.ly/1DuuOw6>.

YOUNGOV/SUNDAY TIMES. (2014). YouGov/Sunday Times Survey Results: fieldwork 15-16 May (online). Dostupné na <http://bit.ly/1DOoU9e>.